

დროშა

ოკუპირებული სამხრეთ-სალიბრატორ უზრუნველ

განცხადების ტარიფი:		ხელის მოწერა:		რედაქციის მისამართი:
ურთი გვერდი	150 ზ.	ურთი წლით	10 ზან.	რუსთაველის პრ. № 22.
ნახევარი გვერდი	75 ზ.	სამი თვით	3 "	კონტორის მისამართი:
მკითხველი გვერდი	50 ზ.	ცალკე ნომერი ყველგან	50 ჰ.	განთლების სახ. კომპარიატი. სახელგამი.
				მიიღება ხელის მოწერა დილის 8—2 ს.

№ 24

ოქტომბერი 31 დეკემბერი, 1925 წ.

№ 24

ქართული პროზის ანნალები

1924 წელი.

საქართველოში ჯერ კიდევ შორსაა ის დრო, როდესაც, გონკურის სიტყვით, რომანისტები მიატოვებენ წერას იმაზე რაც ხდება ადამიანის გულში და გვიამბობენ მხოლოდ რეალურ ცხოვრებას. ჩვენ ჯერ კიდევ ვართ რომანტიკოსები, მაგრამ რა თქმა უნდა არა გრძელ თმის ნოვალისის ან „ყარბ მეოსნის“ ტიპის. რომანტიზმის სიცილილი ხომ ხელოვნების საბოლოო განადგურებელი იქნებოდა. როგორც შეუძლებელი იყო აღრიდებულ რომანტიზმის რაობაზე „ხელის დაღება“, ასევე მწელია თქმა იმისი, თუ რა არის დღევანდელი რომანტიზმი.

რა არის სხვა, თუ არა გულის ანდერძი დღეს ახლად აღმდგარი ეგნატე ნინოშვილის მდღეობაზე აღსარება? იგი ხომ თავის მსოფლიო გზებით რაციონალისტი იყო. ის ხომ ერთი შემქნელთაგანია მძლე რევოლუციონერ დასისა, მაგრამ დღეს მის თანამედროვეს, უფრო მსოფლიო რაყენ კალამს, ესოდენ სიყვარულით რომ თავს დასტრიალებს ნინოშვილის ცხოვრების ყოველ ნაბიჯს. ალბათ, თანაბრად უტოკებს გულს ეგნატე მოძღვარი რევოლუციონერ საიდუმლო სურობაზე და ეგნატე-პოეტი ქრისტიანებს ბედისა. ეგნატეს სისხლში მოცუვენარ ჩერქეზის ასმილოდ ინგოურის სისხლი სჩქეფდაო. „გურიის ჯანყის“ პოეტა რა ვერადებს მონახედა 1905 წლის ქართული ეპოპეა რომ ეხილა. წარსულში თუ იგი ასე ხარბად ეძებდა ხალხის სტიქიის კვალს, დღეს „რევოლუციის მატეანე“ უძირო ჰაა შთაგონებისა. მარტო ნესტორ კალანდარიშვილის თავგადასავალი ღირსია პეროკულ სიმფონიისა. იგი ანათებს, როგორც ჰებეჯ ერეკლეს გმირობა ნაღორ-შაპის აზოურ შეტეგებში. დღეს ნინოშვილის მკნებარე ფურკლები მოწოდებაა ახალი პროზისაკენ. ნინოშვილის ფირალბებთან ერთად წარსულ წელს თავს დასტრიალებდა ალექსანდრე ყაზბეგის უბინაო სული. ვილკამ, ლიტერატურაში შემთხვევით გამვლელმა, ნიკოლოზ ბარათაშვილის სიტყვით რომ ვსთქვათ,

„სამსახურიდან მოცილილმა ყმაწვილმა კაცმა შეეწია მამულსა ენასა“ და გვამცნო, რომ ალექსანდრე ყაზბეგს უძარცვებს არა თავისი უფლადეი სული, არამედ „სასამართლის ბოქაული“ და „ნაროული“ თავისი ბიძაშვილი. მდაბალ ბრალდებამ წინ აღუდგა თანამედროვეთა მადლიერი მესხურება და კვლავ თავზე დაადგა ალექსანდრეს ის მოწამებრივი გვირგვინი, რომელიც ერთი წუთითაც არ მოშორებია ქართულ პროზის მეფე ღირსი. ვახტანგ კოტეტიშვილმა ჯერ თავის ქანდაკებით შექმნა უღაო ლეგენდა და მოწმობა ნამდვილ ალექსანდრესი და მერმე აამეტყველა ფაქტები. მოპასანი, ნიცშე, გობე უსაქენკი, ლოტუნაშვილი გადავიდნენ შეგნების საზღვარს იქით, მაგრამ ჩვენ დღემდე ტყვენი ვართ მათი შთაგონებისა ვაფუყოფელად. იქაც კი, სადაც ისინი ასახიერებენ ჯერ კიდევ შეგნებულ სიგიჟის თროლოვას.

ქართულ რომანტიკულ პროზის დიდი ანდერძითაა შთაგონებული ნიკო ლორთქიფანიძის პირველი ტომი პირველ ფურკლებთანვე ვიპყრობთ მართლი უიმეობა. სამყარო ბნელი საკანაა სულის. ადამიანი ძვალი, ლეშია. ლიონარდო და ვინჩი და ტე-სიტე მხოლოდ ტაბახია. აქ სუფევს სიკვდილი. აქ წყევლა იმ ეპოქის, როდესაც საშინელ რეაქციის სუსხი სპობდა იმედის ყვავილს. აქ თობაა იმ-შამით, რომლითაც ითირბოდა ტურგენევი „პროზომ ლექსების“ შექმნის დროს. შოპენ-პაუერის სახე სადღაც მოსმანს ამ გაგომში. გაუზიარებელ სიყვარულის „მარად ძველ და მარად ახალ ისტორიას“ ლორთქიფანიძე ახლად მოავარაყებს „მოირა“-ში. ავის და კარგის გადაუღალა ზომიერება არ არსებობს, მიზეზთა და შედეგთა შორის კავშირის პოვნა—ზღაპარია. ჩვენი ავტორი ჯერ თითქოს ვერ ჰხედავს გაგომე ქვეყანას, იგი სულიერ განწყობილებათა მტკივნეულ კუთხეების მაძიებელია. როგორც ლეონტი ანდრეევი, რომდ და ჩებოვზე, „წვივით იგი ვიხსენებ ანდრეევი“

საბჭოთა კავშირის
ბიბლიოთეკა

ტრემლებს, ორუბლებით მოგვიტობს მის სიყმაწვილეს, ბინით გვიმტკიცებს, რომ სულს უყვდაგება არ არსებობს—ო. რა ჩამოღამებულა, აგულით მკლავფარება? ტყე, სადაც ფრანგელები და ნადირნი მოსტყვევებენ თავის ბუნებას თანადუროდ ნაქოს. სულს სცევა იმით შორის. იგი იძახის: „განმძარკა მე პირვ ღ ქმნილი სიყეთ და მშენიერება და მღებარე ვარ საწალავს ამას შიათ“.

მაგრამ თავისი დინჯი მნერით, ჯიშითაი სიტყვით და ოსტატობით ლორთქიფანიძე თანათანი გამოვიყვანთ ამ უჩველ სამეფოდან, სადაც იგი ნაღველთან ერთად სტრუგებს მეტსტრუკვაობას, აცლის თავის სტრეს ბრბოუ-შოას და „დაეგრესულ ბუღებს“— მიანიათეს მეგრების მზეს. ხალისი არც აქ არის. აქ განწირული წოდება სულს ლეფს. აქ ძველი იმერეთი. პაიჭო ოლღენბურჯის ქეთაიის-სია, სადაც „ლაშვი არც ქარხნის საყარის ხნა, არც ყრამაღელ და ზოგან შეჯგუფებული სასიამოა და გეგონება ვეგებრეთელა ტყეში ხალხი შესულა ჩირალდნებით მხეცების ნაბარკათით“. ავტორი თავდაპირვლი სტეიფი შეკ-უტრებს მათ, „ვისაც სახლ-კარ-მიდამომი შოელი გვარის ლეგენდები, ზღაპრები, წინაპრებს ტანჯევა და სისაბრული ჩაწამარხავს და სახლის გაყიდვასთან, წარსულის დამორჩებასთან ეკარგება მომავალიც“. მაგრამ აქ არიან „ჯიუ ტრებიც“, ეს განთავალის ერთ: უღლები, მაგრამ ხასითით და გვარის ურყევ ნებით. სეანი თანდარუხი კობრძის ხეა, იგი ბარბილ დორველის შუენია. „იმერეთში რამე-ღობას ახალი იმედანი, ბუშებრაზი“ ჰყავს მექვიდრეთ — გლესი ფრანგულაშვილი, ეს იმერეთის გარკანტაუა, ერთი ჩაფ ლეონის სულმოუთქმელად რომ დასცლია და ზურგით მიაქვს მივლი ზენი თვია. „ტლუბ-ბიჭში“ გაიფრავებს 1905 წელი და ბოლოს როგორც მასი დამარცხების სიმბოლო სდგას მებრძოლის საუღვლი და სამშობლო კერია-დღი აყრილი ღღე-შამა მოსტყევის. ზოგან „იმერეთი“ და „შექმნილი ლეგენდებში“ იმერეთის ფოლკლორი ვერაა ქეტული შექმნის მარგალიტად, სკარაბოზს ნენლი მსაღა, მაგრამ მთელი წიგნი შევსებულია მსაბატის კარგი ერთი, ზომიერ ფერადებით ჩვენ ვეცით სხვა მტრინდელ ნიკო ლორთქიფანიძე, მაგრამ პირველ წიგნიდან უკვე მოდის ახალი რეა ოსტატრი სკოლა, რომელმაც დაასაპირა ქართული ოქმის ნატურალიზმს“ უხეში სტილი, უხალავი ძაფი გააბა „ათარბანთ ქერვის“, ყაზბეგის და ნოშვილის პროზასა და დღევანდელ დღის პროზის მიღწევათა შუა.

თითქმის ნიკო ლორთქიფანიძის დროის დებუტკან-ტია მწერლობაში მიხეცთი ჯავახიშვილი ადამაშვილი ი. მისი პირველი ტომის თვალის გადავლება თითქმის გიმეფურცლებით იმ პირს, რომ ომანტრული გმირები იმ კარვ ბედაფურცლებზე შემსხდრან და წასულან და მათი ადგილი მიღუქმენებს დაუქერიათ. აქ სწორი თვალთ, ნაცად რეალისტურ მნერით ავტორი ყარაჩილთაა ცეგოლის ენარება, იგი მათი მეწმინდური წრის ახატომია. უკვლა ეს ჩანჩურები, ყურკები—სოლომონ ისაკი მიჯდნუთვის—მეგვიდრენი არიან. „მეჩქეშე ვაბა“—შე აღმამეილი სა-როსკიპოს ვიგნივენებს. ეს ქართული მწერლისთვის ვაბე-დული ნაბავია. მაგრამ ყველა ეს აღმამეილის სოცია-ლოგიაა. იგი ოსტატურად გვიხატავს იმ ბაბალურ ხალხის ბანალურ ღრამებს, რადგან მისი დაკვირება დიდ

ხანს შეუჩერებია ამ ურბანისტულ სცენის პერსონაჟებს, ეს შემოქმედების კანონის ძალაა. გონჩაროვი ამბობს თავის თავზე: რასაც არ ვიცნობდი, იმაზე ვერ ვწერდი, „никуда свою жизнь и все, что к ней приростало“. სხანს ჯავახიშვილსაც ისე შეზრდა ეს ხალხი, რომ ვერ მოუკლებია სანამ ისინი არ განკადრდნენ მის ფურცლებზე. მაგრამ ნანდილი შედგური, მხატვრის გამარჯვება — „თავდავიწყება“. იგი პართოდ ზულერტრისტიკის იშვიათ ქმნილებად უნდა ჩაითვალოს. უკვე ოცი წლის წინდ გვეჩხიდა ეს ნაწარმოები ასეთი სუსთა ავტორელის თან-ქართ დაღვეულ ფერადებით. რა კეთილშობილი, გამო-ზოგვილი, ძნწი სტილია. ეს კურბეს, სეროვის გამსჭვირ-ვალე ნახაზია. ინსტიტუტის მოგარდნა, გახეცებულ ვაგის მიერ მარად ქალწულის დაღვენება, სქესის ტრიუმფი, თავდადოვნება და მიკან გამოღვიძება—ყველაფერი ეს ასე ლაპ-დარულად, მძლავრად გატანილი მოწმობს, რომ აღამამეილს აქვს ქმნილტად მაღლი მხატვრობა.

ათულ წლის შემდეგ დაწერილ „ტყის კაცში“ ავტორი საკვირველის ძალით დაწვავს მთვ უღრან ტყე-ში, სადაც ტყის მცველ პაფლესთან ერთად თქვენც გივა-ცდებთ ხ ლები. ხარბათ სუნტავეთ ტყის პარს, ითვის-ნებით ბუნების წესს, ვადა ჩვევით აღამამეილის სახეს და ბოლოს გულით მღღღარით ეჩიარებით პაფლეს მწარე ხედვლს. აქ უშუალოდაა ბუნება და აღამამეი. „შიველი აღამანი შიშველ მიწაზე“. რა ნოლიანია პაფლეს სულის კვეთება! მას არ ზღუდავდა საზოგადოების პირობები. იგი, როგორც ხე მინდოაში, თავისებურად ვიხარად — და მხოლოდ დამობრივ სიყვარულის გამოწვევა არღვევს მის მთლიანობას და უჩიოებს საშინელებას.

მაგრამ ჯავახიშვილი დიდ ხანს არ რჩება წიაღთა შორის ბუნებისა. იგი ყველა ცოდვილ ქალავს მოაშვე-ლებს და ამ როგორაზღდ ჰქმნის უსათოდ ყველაზე უფ-რო ბე-ნიერად დაქვერლ ტიპს— ვკუბი კვაპენტრატორს. თუ ჯავახიშვილს არ უწერია მარტო ცალკე ტიპების და-ხატვით შემოგარგლა და მოგაცემს ქართულ სინამდი-ლის „აღამამეილ კომედის“—კვაბი ქართველი ფიგარო შეიქნება. მასში იყოფის თავს არა მარტო ურყოფითი თვისებები „კომბინატორის“ და ხშირად სისხლის სამარ-თლის დანაშაულის გმირისა, იგი შემთხვევის გენიაა; ორიენტაციის ნიჭით დაჯილდოებული. იმის პირობ-ტპებითა სავსეა ს ნამდვილე. იგი იერებია წარბას ენა-თესაყვება.

ჯავახიშვილის ქართულ მწერლობაში დაბრუნება დიდი სისაბრულია, მხოლოდ ერთი შემთხვევითი ხასია-თის ნაკლი უნდა აცილდეს მწერალს: „თავდავიწყების“ და „ტყის კაცის“ ავტორმა თავისი ლიტერატურული პროდუქცია ყოველთვის შეუფარდოს მხატვრის მსჯავფის. ილია ჭავჭავაძეს, ყაზბეგს, ნინოშვილს, დავ კლია-შვილს დაყოფილი ჰქონდათ ჩვენი პროზის სამეფო სამ-თავრობად. მხოლოდ ილიაში (სამეგრელო) იყო თითქმის უხატვრობად. იონა მეუნარკაის მწერლობის ღვაწლში მოსწინადა კარგი პროზაიკის შესაძლებლობა. დღეს დგმნა შენგელაია ი ცილიობს აღიარების არტანჯელო ლამ-ბეტ-ტის აწერლ სამეგრელოს ზეადობა, მოკვებს ლეენ-დაღანის და ბიპე მეუნარკაის ქორნიკა ბონდოს ვადა-გვაოების და ციების ნიშნის ქვეშ. დენნა შენგელიამ დაიწყო მეგრულ ზღაპრების ლიტერატურულ კანონზა-

ციით „თემში“ და ზღაპრების მაცოფრი თილსმა ბოლოს „სანავარდო“-შიაც ითრეეს ავტორს თავის უიმელო კომბინო. მაგრამ „სანავარდო“-ს უსათუოდ ახალი სიტყვის ცხა ჩენის პროზაში. ხაშიში, ციებმა, დასურულმელო წენმა, ხეიმიდან ყვითლად ჩამომჩირალი ჩაღის ზენიები, „ფაცხა მეგრული, შუა კირტობზე წარმოდგემული“, დაუფურებელი მთვარე, მაგროლის სურნელით გაქუნთილი ჰაერი-ჰქენის „სანავარდოში“ ისეთ თავისებურობას, რომ ტემის შეებმა უკვი მიღწევას უღ-ის.

ქართულ პოეზიაში ორიბირის ჰაობის მანებში ყანჩების კვლი აღმ-აინმა ტიკიან მანე ტაბიქმ. მან ციების ხაშიში შპაბამის ფერი მისა.

ლალი გუდიაშვილმა თავისი „ნიკოლოზ ბართაშვილი“ მალეღივით გასისვა და გააყვითლა.

დახმარულმა მგეარე პირველად კალაუ ნიდორამის გაუნთა ჭქუთისის მარტობამ.

ღენმა შენგრაფია თავის სანავარდო-ს სერავს ციების არხებით. ფოთიდან ჰალდადმე რკენის გზისთვის გათვალ ჰაობის ამოცხმა პეტერბურგის ამუნების ფანტ სააკორის ნაკვისა. მეორე პეტერბურგს“ სომამბულას-ანდრე ბელის-ვალშიდაცვა ჩენი ავტორი. ბელის მიმზანეული სტოლი თავს აძღლებს მკითხველს. შენგრაფიას ასეთივე მანერას ქართულ სიტყვის მგერი ამღვეს სიმშვიდეს და ნევრასტენიას ანელეს. მას უსათუოდ აქვს სიტყვის ახალი შევარდობა:

„ახალმა ბონდის ველდასათი მოხვდა ეს სახელი: შეიღებულმა შიგ გახვევა. რბალი იყო იგი და სასიაოგენო ძვირფას ბეწვეულივით“.

მაგრამ „სანავარდო“-ა არა ერთი გამართული სიტყვით შესურულმელო ნაწარმოებმა. აქ რამოდენიმე სტრიქონს ნავარდო. ხა, როგორც მაგ, სამწარეფრის და საქმე-ების აწერაში მსუყე ნატურალისტური ფე-ადებმა დადგულთ. არაა დაფიქრებელი „ღომში გასვილი თითველის გალოკვა და სურფაზე უხვად დაბარლ ლღვის ფურცლებზე და ხელსახოცებზე წმენდა“. იქვე ორიოდე გვერდის შემდეგ მეტად დეკლარატორი ჰქნა აქ ქინკის სახელი კი უღრბა-რეალურია-„თათარბ-ი“. „საშინელ“ მონოლოგს ამბობს. ეპიამანის, ბონდის, ციკინოს მხოლოდ სახელებმა და რჩემა მკითხველს მკსხირობაში. ავტორი მათთვის მაინცა და მაინც თავს არ იწუნებს. უფარდელად სარკობს მათ, რომ მშობნისურ ზიადის კაობში ჩავლას. როგორც ბელის სასურული შოშიბარენე, „სანავარდო“-შიაც შეგხიდან მოსული სკავეცი მეტად საინტერესოდ ზდის ნაწარმოების ჩამოღენიმე თავს. ფალოლო-ის კულტი და „რადენიე“ ქართულ შესრულობაში ახალია, მაგრამ ვგზობტიკის იკით მაინც ვერ წვა, რადან მისტურა ურთობის ჩენე გამაქმელებლ სულს. დისტოგეკის გაგლემა განუზომილად დიდა გერმანულ ლიტერატურაში, მტკენართული უსტუგ მაირბიე ტყვეა კირამა-მანოე ზინის. ქართულ მწერლობაშიაც არაბი დოსტოევის დიდი პატივისცემული, მაგრამ მისი კვლი ჩენს თანამედროვე შემოქმედებში თუ არა-დღირი ძხელი გამოსაცნობია. ამიტომ სრულიად არაა დამაჯერებელი ბონდის საცკების ჰრისჯდ გარდატევეა და, ამის გარდა, მისი რეკლამულიტონერობა („KONTO“-ის კითხვა და სხვ.). ბოლოს ავტორი როგორცა საბოლოოდ იღვემა ზღაპარში და უბრუნუნებმა იმ სტქქისას, საიდანაც ოდესღაც დაიწყო თავისი გზა. ეს ძალის და სისუსტის ორმაგი შიანებულდება „სანავარდოს“ მთელ მანძილზე მიგვებათ და გაურკვეველ ბაღუსში ტოვებთ.

რიალც ჯდ-ისა და გამოცნობის პარალელების ძიებშია ლეო ქიბაჩელი. „ჯდონასში“ მოკმეწლია ვათეღელის ძალა. კარგია ეს ნოველა. „სტენავენ“ უნებღივთ

გვეგონებს უალდის მეთევებს. „მკვლელობა კობეა-ჭობაზე“ უსათუოდ ჰქენის მკითხველში ერთავარ განწყობილებას. „კოდის შვილებში“ არის რაღაც ენაწილი, სხვაინარი სინთაღის კრიობმა, მაგრამ „ტარიელ გოლუაში“ მიწის რჯულით მაგარი ტიხილი ამ კრებულში ვერაა წარმოდგენილი მათელი თავის შესადგეღობით.

უპრეტენზიოდ, მოკიძალიებულად გვიამბობს არჩილ ჯაჯანაშვილი თავის კობტლ მოქილი ამბობს. მათში ჩასკეთობა ინტელექტუალური, ურბანისტული ნევრასტენია. კაპრიზით, ახარებით-იგი ჰამსუნის რკალია უთუოდ, მაგრამ მისი საკეთარიც აქვს რიალცა. ჰამსუნის ჯდომ ჰქონდა შპავას, სოლილ დორსაჟი. „მკვლელობა“ სავესა განწყობილებით და ისეთი სიმარტობით, რომ ღრბამთი გაზიარებთ შიგ ჩამალულ ცხოვრების უტუკუნებას. კარგი დემიუტია არჩ. ჯაჯანაშვილის პროზა.

„საკვირველია სწორად, როცა არავინ გვიჩქარის, როცა არავითარი საქმე არა გვაქვს, არც არა-ითარი განსაკუთრებული მიზანი, მაშინ მაინც სად მივჩქარებთ?“ კითხულობს კონსტანტინე ჯამსხივლია. არის რაღაც ნერვიული ტოკვა მის ნოველებში. ავტორი სრული ანტიპოდა, ვსტყვით, არჩ. ჯაჯანაშვილის. არ ეჩქარება სადათ თქმა, უსათუოდ გკმეწლი, ირავებზე გმეწარსტელს უნდა მიმართოს იგი გვი იტყვის-გიოტე,-იო-ჰან ვიოდფანგ ფონ გოტე.

არაა პროზაიკები, რომელნიც მტრულად უყურებენ რითმის ძიების ხელნეგების და არასოდეს არ უწერიათ ლექცია. არასოდეს გამარჯვებულ პროზაიკს ლექსისთვის პროზა არ მიუტოვებია. და პოეტები იმ ბოლო დროის ლალატობენ ლექსს.

ანრი დ რენიე, დ. ნუნეკო, ილია ჭავჭავაძე, ტურგენიევი (უკანასკნელმა რიგებამ ლექსით დაიწყო, ვადავიდა პოპოზზე და ბოლოს დაუბრუნდა რითმით მიწულთმეულ-„ლექსების პროზით“) აღმათ ამო თუ იმ ფორმის სულის ამღებრებას ის სთუევს უფარდებდენ.

პაოლო ია შვილის მათხოვრები, ალბათ, ვერც თავისუფალ ლექსში ფერმონდენენ თავს კარგად და შიკადინენ პოეტე პირველად დილატანტ მისთვის. მუზაზა ლეთაბარეკ ენისათვის და „დადასაბუტოლები“ პროზამდე, ლალატე გამარჯვებით დამაოგრდა. მაგრამ მაინც მერნია, რომ მისი მიმავალი ლექსები იმევერად მუხეუზბდენ ამ ლალატს და უღარავებენ მის ფერად ოცნებას, რომ ლალატე არ გამეორდეს. ახალ უწეველი სევრაში ვადასული ოსტრტი ჩეველმებრიე ვისიმე ვავლენის ქვეშ ვარდებმა. „ფურად ბუმტებში“ მტრის თვალცეკ ვერ ნახავს ვისიმე ვავლენას-ძმუნწი სიტყვები, ვამოკვითი იი დასისათებმა. მხოლოდ კარგება ქალის უმეფურებაში პოეტს აკლია ბუნეტრისტის ხერხი.

მაგრამ ნამდვილო ძმუნწი გმირი თანამედროვე პროზაიკთა შორის არის, სკოეო კლდიაშვილი. იგი, როგორც უწეტრესი კნებნას, არ ლალატობს საწარმო (კორეკიბის ანდერს სიტყვის უქიდრესისამდე დეწუფობა, მაგრამ ჩენე გვეგონა, რომ თავის „მთეარეულეობამ“ წასულ-ლი ქართული პროზის მერღლად, მუდან ძიებნის მყოფი, სხვა ჰერეს გახსნიდა. სკოეო კლდიაშვილი ჰქინს სტილიზაციას, იგი მთაფარმელო სიტყვის. რამოდენიმე ნაქურფეარე ზითის და ხავერდისგან იგი დავღვამთ ვენეციას, ღონებს და როსინის ბუფფონადას.

გიორგი მერჩული ამბობს რადან დრო მიდიოდა და გროველი დანამტრის ცხოვრების და დეაწლის აღმწერარი არავინ ჩანდა, მე, ულიონას, ვიყვირე ეს ტვიტორი. „გლახაკან სულითა და მადალან გულითა“ მეც შეწეირე ეს მტიკე შენიშვნა წარსულ წლის ქართულ პროზას იმ იმედით, რომ მომავალში ვენახსა მას გასწეროდეს ლირსეული მეტრე.

ალი არხენიშვილი.

ახალი მხეობა

ჰომეა „ტფილისი“

ლევან ლოლაბერიძე

...და როგორც პულისი მომავლად კაცის, ეს რიტმიც ისე გამოიკვალა. მე ვებრუნდები დღეს ახალ ტფილისს, როგორც ფლეიტა გამოხილულ მფალსა.

ძველი სატახტო... სვეტი ცხოველი, რომლის ობობა მტკვარს გადააშრობს; მისგან სასწაულს არეინ მოვლის, ზახარ ზახარიჩ აქ მშვიდით ვეპრობს.

გადაღმევილი ეს რუმბი ლეინის, წინათ ყმათ ჰყავდა ალბად სინოდალს, დღეს კი ბუზარინს სწერს ის დევეშეებს, ისეთ სიტყვებით, გულს რომ დაჰკოდაეს.

დაშრა აქ ენება ადამიანთა, ჯვარის მონასტრის გაცივდა მწირი, მხოლოდ არავე მტკვარს ჩახვევია, პირველ სიყვარულს აქამდე სტირის.

რუსის ისპარაიეის კავასი კოლი მშვიდით უშლიდა წინ აქ პასიანს და აზიაში შიჭრილი სოლი იმპერატორი ვესპასიანი, ნადავლს ჰყნოსავდა, როგორც აფთარი, ნაზონის ლექსებს ისმენდა მტკვარი.

„ოი, არავეო, არაგვანო, მტკვარი ფეხმარლო, მუღამ მქუხარე, ვარ მოგონების ცეცხლით მქუხარე, უტახტო, როგორც ის აღექსანდრე, რომელის სევდაც ამ დიდ ხეობას ჯერ აქამდესაც ვერ აულობავს.

ასე იღება ახალი კარი, სანთელის ფრთებით მოდის იკარი, წინ კი ელექტროს გარდაქეზანი, გოლიათ ქარხნის მოსჩანს ჯაგეზანი. და იმ ადგილას, სადაც ოდესღაც ამიათარი კვართით დამარხეს, თავგალუნული ათასი მუშა მიაყოლებენ მტკვარს ახალ არხებს.

და იმ ადგილას სადაც სამქედლო, ვერ დასქედავდა ჰაკ ცენის ერის ნალს, შორტირებს გააქვეთ ეხლა გრავანი და ათასი ხმით „International“-ს.

და იმ ადგილას, სადაც ოდესღაც უწყალო კერპი იდგა არზნის, დღეს სუბივილი, ტფილისის მუშა, ელექტრო სადგურს უშენებს ბაზისს.

და იმ ადგილას, სადაც ოდესღაც ძველ დინასტიით დაგროვდა ფერფლი. ელექტროს ცეცხლში სდგას ჯვრის ტაძარი ფანტასტიური, ვით ეიქელი.

ესპასიანი, წმინდა ნინო, მეფე შირიან... ლაღო დღემბაძის, სუბივილის ახალი მცხეთა მოგონებები გრივალავით, თუმცა მოჰქრიაან, ურჩი ოცნება მათ პოეტის ვერ დააფთეს.

ვინ დახრის დროშას მაღალ ტარიანს, როცა ის მოაქვს პროლეტარიატს.

ტიციან ტახიძე.

1921 წელი

კონსპექტი მოთხოვნათვის

საბარგო სადგურის მოედანზე ლიანდაგის ყველა ხაზები დაკავებულია.

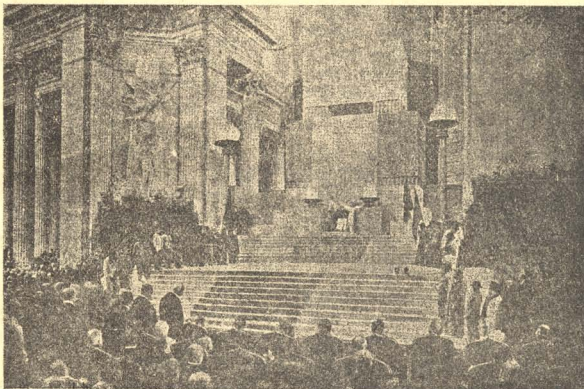
ზენეით, თითქოს უკანასკნელ ძალას იკრებდა, მანქანა მოათრევდა რონოდების გძელ კედს, ჩადგებოდა სადმე და შემდეგ იდგა გაიკვებული.

ნახშირნი გამურული მემანქანანი მალე სტოვებდნენ ორთქლმავალს და კვარტების დასაცლელად ახლობელ სამიკიტნოებში მიდიოდნენ.

ხალხი, რომელსაც გადმოყრიდა მატარებელი, მიდიოდა ქალაქისკენ. მზის გადახრისას უკან ბრუნდებოდა და ეძებდა ძველ ნაბინავარს.

საბარგო სადგური დამით მოავაგდა დაჭერივებულის კარმიდამოს. შორიშორს სნეულით ჩამოეკიდათ თავი ელექტრონის სანათებს. ბეუტადენ მქრთალი სხივები, რომელიც დაყურებდა ინით შეღებულ რონოდებს, ლიანდაგის ნაპირებზე ხრეშს და ხიფშე კაცის განავალს.

აღარავის ენატრებოდა გაეგო თუ ვინ მოიყვანა ახლად მოსულმა მატარებელმა. როგორც წინათ, ისე ახლად მოსულცი მოათრევდა რონოდებს ლაყურ დაღუმებულ ზარბაზნებით და რუხე შინელებში ადამიანებს, რომლებსაც გაჩერებისს თითქოს გადმოიწყვედა ხის კოლოფებიდან.

ქორეისი ნეშთის გადასვენება პანთეონში.

ათასი რუხე შინელი ერთმანეთში ირეოდა. მათ უკვე აღარავინ უშლიდა კბეტიალს.

ზოგიერთ ღია რონოდებზე იდგენ გუშაგები. გუშაგობდენ ზარბაზნებს, ტომრებს ფქვილით და სხვა საქონელს. მოდიოდნენ ნაცნობი ჯარისკაცები, აწოდებდნენ პაპიროსს. გუშაგები სთხოვდენ მათ მაგიერ დამდგარიყვენ, თითონ წყალის დასალევად მიდიოდნენ ან სტომაქის დასაცლელად. ამისათვის კი შორს არ სჭიროდათ წასვლა—რონოდების ქვეშ, გზებზე ხაზებს შუა ყველგან იყარა ადამიანის განავალი.

ცივი, ნორიო და ბნელ კოლოფებში ოცი-ოცდაათი კაცის სხეული გათენებამდე ათობდა ერთიმეორეს.

იმ სათბურებიდან, საიდანაც გამოდიოდა კვალი, დაღამების შემდეგ კარები არ იღებოდა. მაყალას ვაეთობო სათბურის კედლები და ხალხი, რომელსაც ძილი არ უნდოდა.

ლურჯი შხამით ელავდენ ნაკვერჩხლები და ნაფოტები კვამლს აღიოლებდნენ, მაგრამ ვინ იქნებოდა კათაკმეველი და გაიფიქრებდა, რომ კვამლი აცერმლებდა თვალებს და ხელებას იწვევდა.

ასეთ რონოდებიდან ხშირად ისმოდა სიმღერა. სწორი სიმღერებს ამბობენ ვაშლილ სუფურებზე, მაგრამ სიმღერის ნამდვილი ბუნება მხოლოდ ასეთ ყოფაში ცხადდება.

ეს ხმები არ იწვევდა შურს, არც სხვა რაიმე გრძობას იმ ადამიანებში, რომლებსაც ციოდათ კოლოფებში. თვლემას და ფიქრს არავის უშლიდა. შეიძლებოდა ახლოსაც გაეველოთ ასეთ სათბურთან და რომ მღეროდა არ გაგონათ. ადამიანები თბილ რონოდებში იყვენ სხებზე

ვინ აირჩია ყველა სადგურისათვის ქარიანი ადგილი. ყოველი სადგური, სადაც არ უნდა იყოს ის, მიყრუებულ ველზე თუ დიდ ქალაქში, ატარებს მუდმივ სევდას. ადამიანები როგორც კუკლები დადიან ბაქანზე, დარბაზში. გაზის სანათების შიშინი ყოველთვის გაგონებს შემოდგომის წვიმას, და აცოცხლებენ მოგონებებს სოფლებზე და ქალაქებზე სადგურს იქით.

უფრო ავი, არ იკარებდენ თავის წრეში დაუპატრონებელს, ისხდენ ცეცხლთან და ეგუროთ დეკავდენ ცივ და სველ ქაღს. დილით კოლოფებიდან გადმოდიოდენ დასივებული თევლებით, ქლაკში სახეტიალოთ მიდიოდენ, რომ საღამოს ისე თავის ცივ ბუნჯავში შეშქმარალიყვენ.

მიმავალმა მთავრობამ აზიზის მოედანზე გამოასათხოვარა პარადი გამართა.

მთავარსარდალმა უკანასკნელად დაუარა ჩამწკრივებულ გუნდებს.

არავინ აქცევედა ყურადღებას თუ როგორ იდგენ ჯარისკაცები, გამართული იყო თუ არა მწყობრი.

შტაბმა საჩქაროთ ჩამოიარა გუნდები ჯარისკაცების დალალულ, პირუტყვის უგონო სახეებით, რომლებზედაც ვერაფერს ამოიკითხავდი, ვერაფერს გაიგებდი და გამოიგნობდი. ისინი მოიყვანეს დღეს დილით ცივ კოლოფებიდან. მათ უთხრეს წამოსვლა და ისინიც წამოვიდნენ.

მთომენით იდგენ ცივ ქვებზე, გრძობდენ მხოლოდ თოვების სიმძიმეს, სადგომებისკენ დაბრუნებაზედაც არ ფიქრობდენ. იქაც ნესტი და გაზაფხულის სიცივე დახედებოდათ. ვარშემო სიჩუმეს არღვევდენ საზიდავები ნავთსადგურისკენ გაბაჟრული. მათ მოქინდათ გემებისთვის ტვირთი, რომელიც გაყვიებოდა მთავრობას.

რამოდენიმე აფიცერი ჩამოშორდა და ჩქარი ნაბიჯით გუნდებისკენ გამოემართენ. გამოაცხადეს რომ მსურველს შეეძლო გაყოლოდა უცხოეთში მიმავალ ხელისუფლებას. ოკეანეს დიდ გემებით მათ უფასო წაიყვანდნენ. გიორგიმ და მიხომ უყვრად ერთმანეთს შეხედეს. მათ სახეზე შეიძლებოდა გაგება, რომ ორივემ ერთიდაიგივე გაიფიქრა.

არავის შეუშინებია როგორ გაქრა მოედნიდან მთავარსარდალი მხლებლებით. გაისმა გაუბედავი ბრძანება. გუნდები აიშლენ და სადგომებისკენ დაბრუნდნენ.

გიორგი და მიხომ გუნდს მიყვებოდნენ, მაგრამ მიუახლოვდნენ თუ არა ნავთსადგურისაკენ მიმავალ ქუჩას თოვები ამხანაგებს გადაესცეს და გაშორდნენ.

ამღვრეული ზღვა ტორტმანობდა ნავთსადგურში მომწყვედილი. ტალღებზე ირხეოდენ გემები როგორც მსუქანი დედაბრები გაბაკზე. ნაპირებიდან დაშორებით იდგენ უცხოეთის ჯავშნისნები და დრეიდორტები. ოთხსაკეამედანი მხოლოდ ერთი უშვებდა ბოლს ისე ზანტათ და ძუნწათ, თითქოს ჩიბუხს სწევდა უღარდელი მეზღვაური.

გიორგიმ და მიხომ სივრთხილით გადაიარეს ნავთსადგურის მოედანი, ავტომობილები, ურგები, ცხენები ეზიდებოდნენ ბარჯს გემების დასატვირთავით. ხმაურობდენ მზიდავები, მორტორები კეით დაფენილ მოედანზე.

ორივემ როგორც იქნა მიაღწია ნაპირს და მიუახლოვდა გემს. დიდხანს უყურეს ამ ზღაპრულ კოლოეს, რომელსაც უზარმაზარი რკინის ხორთუმით ნაპირიდან ფირფიტასავით აქონდა შეკრული სკივრები.

გემის ბაქანზე რკინის ჯირკჭე ჩამოხდარი მეზღვაური უღარდელად უპარტყუნებდა მანდალინაზე.

შეში, რომელიც დაბადა ნათში ზღვამ, ნელდინდებოდა გააქპრო მეზღვაურის შეხედვამ. ზღვა აღარ იყო ასე საშინო. დაიჯერეს, რომ შეიძლებოდა ამღვრეულ ქაოსის მონადირება. ზღვა მოიგნებდა შეპყრობილი ნეტარსტინები, რომლებმაც დროებით დაქაჩა გონიერება, მაგრამ საერთო კეთილთა და დასანობით. აღარ აშინებდათ სიშორე კაიუტების რგვალ ფანჯრებიდან რომ იყურებოდნენ.

მეგობრებმა გადასწყვიტეს დაბრუნდენ გუნდში, გამოეთხოვონ, შინ წერილების წაღება სიხვიონ.

სალამოს რამოდენიმე ამხანაგთან ლუღხანაში იყვენ. პატარა დარბაზი გამოთბარი თუთუნის კვამლით და სუნთქვით, ხმაურობდა ჯარისკაცების ხმამალღო ლაპარაკით და პროსტიტუტების, რომლებსაც მეზღვაურები აწვავდნენ.

ქართველი ჯარისკაცები სვამდენ უცხოელ მეზღვაურების სადღერძგემოს და სწყინდით, როცა ისინი სამადლობელის მაგიერ კახებს აცივებდნენ.

ფოქსტროტი, ლეკური, ტანგო და მეზღვაურული სკვილიდენ ერთიმეორეს.

ლუღხანის პატრონი, მალარიისგან გაყვილებული ბერძენი ყურდგელოვით დახტოდა ჯარისკაცებში და ენახლოვრეოვით ათამაშებდა ხელში სასეს და დაცილოდ ბოთლებს.

ჯარისკაცები მალე თერგობდენ. აუწყვდებოდათ, ან არ აპირებდენ ფულის გადახდას და ეპარებოდნენ ლუღხანის პატრონს როცა ის ბოთლების ამოსალებად ერთი წუთით დაზგის უკან დაიხრებოდა.

მეგობრებს უკვე გადააფიქვდათ გიორგის და მიხოს შორეთს რომ ისტუმრებდნენ. ყველა სვავდა სადღერძგემოს შინ მალე დაბრუნების, ცოლების, დატყვებულ სოფლების და ქალაქების.

გიორგი და მიხომ წამოდგენ. ამხანაგებს დაენანათ მათი დაშორება, მოაგონეს რომ მალე სამშობლოში დაბრუნდებოდნენ, დარჩენა ურჩიეს.

კიდევ გვეყონდა ამხანაგებთან დარჩენის დრო! მოწყენით ჩაილაპარაკა მიხომ როცა გარეთ გავიდნენ.

სახურავებზე, ქუჩებზე, აივნებზე ჩამოვიდებოდა ნოტიო ნისლი. ზღვის ხმა ახლო იმობდა. დამეში ღიბალებდენ გემების საყვირები.

როცა შეუხვიეს ნავთსადგურისკენ და დაინახეს გაჩაღებული გემები, მიხომ გადაუდგა გიორგის და შეკვივლა: — დაბრუნდი!

მაგრამ მათი გზები დაშორდნენ. მიხომ მარტო დაბრუნდა ლუღხანაში მეგობრებთან.

იმ საღამოს ქალაქის სამმართველოში დაამუშავებელი კრების უკანასკნელი სხდომა იმართებოდა. დიდხანს ჰკვიოდენ შიშავალ გემების საყვირები, ქალაქის ვარუებნებში კი დაუპატრივებელი ქემბლის ჯარი ებრძოდა ახალ საქართველოს ჯარს.

თ ე ზ რ ო.

(1905)

ეს აგერ ციავი არ გადაჭროდა, როცა ლევანი სახლიდან გამოვიდა. ჰაერი ცივი იყო. დედამიწას ნამი ელო. ლევანს ტანში შეაერთოლა. მხარზე ირ-ლულა კარგი თოფი ეციდა. მაღალ-ყლოიანი წალები ეცვა, ნამდვილ მონადირესვითა. სტუმრდენტური ახალი, ლურჯი ქელი და პუკერიალა კარტუშისა წაბლის ყვერ თმა-წარბ-წამწამს უხვდებოდა. ლევანს ნადირობა ძალიან უყვარდა, რადგანაც ისე ვგონა რომ თავადიშვილი უმჯველად კარგი მონადირე უნდა იყოსო. იგი ხშირად დადიოდა ხოლმე სანადიროდ, მაგრამ ნანადირევი შინ იშვიათად მოპქონდა. დღეს კი მას სურდა უმჯველად კარგი ნადირობა გაეყვია. თავს პირობა მისცა, დღეს შინ უსათუოდ კურდღელი მოვიტანოო. ეს მისთვის უცივლებლივ საჭირო იყო: მისი ოჯახში სტუმრად იყო მისი დანიშნული, მისი დიდი ხნის სატრფო ელენე, ისიც თავადიშვილის ქალი და იმის წინაშე თავის გამორჩენა სურდა ლევანს. ამიტომ იყო, რომ დიდის რჩევას არ დაუყვარა და სანადიროდ მიიწე წავიდა. დროება საშინი იყო: ხალხი აღელვებული იყო. კენინას ეშინოდა ამისი და შვილის სანადიროდ გაშვება არ უნდოდა, მაგრამ თავნება შვილი მას არ დაემოხრილა.

ლევანი ნელა მიდიოდა. ბუნების გაღვიძებას ყურს უგდებდა. დიდის ცივი ნიაფი ქაბუჯ უღვაშებს უწეწეწავდა; ჩიტების ჭიკჭიკს მის ყურში ჟრიაშული გაჰქონდა. სასიამოვნო იყო ლევანისთვის ასეთ ბუნებაში ყოფნა და განცდა იმისი, რომ იგი ქაბუჯია, ჯან-ღონით სასეკე, უღარდელი, ნებიერი.—ასეთ აღამიანს ბუნებაც უყვდ ატკობს, და მისთვის ცხოვრებაც სასიამოვნოა და სიცოცხლაც ტკბილი.

ლევანს გონებაში ეღუნე უტრიალებდა, მსავით მაღალი, ლამაზი, თვალ-შაბა და ნებიერი. რამდენი წელიწადი შეპლურდებდა ლევანი ელენეს, ვინ მოსთვლის! დედის ერთა თავადის ქალს დიდი შეძლებდა. ჰქონდა და ეს უფრო აირაკცებდა ამ მიზიდველობას, რაც ქალს ჰქონდა თავის სილამაზით, ძლივს მიაღწია ლევანმა თავის საწადელს და ელენეს თავივი დაარქვა. ელენე აწ მისი სიკვდილმდის, სამუდამო! მისია იგი თავისი სილამაზით, გულით, სულით, მისია სატრფილო, გონებიდან განუშორებელი. მაგრამ ელენე ამის თანხაში არ გახდა, ვიდრე ლევანმა სატრფილო ფაქულტეტის ოთხი კურსი არ დაასრულა და როცა ლევანის ცხოვრების ასპარეზი გამოირკვა, ელენემ მხოლოდ მაშინ გაბედა და „ჰო“ უთხრა ლევანს. ეხლა კი, აგერ უკვე სამი დღეა, რაც ელენე ლევანის ოჯახში სტუმრად არის დანიშნულის უფლებების საფუძვლით და ეს სამი დღეა რაც ლევანის ოჯახში ქეიფი არ შეწყვეტოლა. უამრავი სტუმარი სვამდა მისი მამის ოჯახში და ამ სამს დღეს; დაუსრულებელი სიცილი და სიმეფერია ისმოდა იქ. ელენე, როგორც დანიშნული თავის აღარ იკავებდა და ლევანს თამამად ეტყობოდა: ეტანებოდა, ხელს ხვედა, ცხვირდა, მუღდრო ადგლიას ქურდულად ეოცნიდა და აღნიშნა ქაბუჯს. ისიც ლევანი და აღერსოდა დამთვრალი ფეხ-ქვეშ დედა-მამის ვედარა ჰკრძობდა და ფრთხილ შესხმული იყო.

დინჯი, დარბაისელი, გრძელ-ულვაშა მამა მისი, ქართული კაბის ყურთ-მაჯ გადავადებული მდიდურად

დაბაივებადა სახლში, სტუმართ-მოყვარებოდა და შვილისა და ბრძის საქციელს თუშცა ამჩნევდა, მაგრამ არ იმჩნევდა.—თავადმა ზურაბმა ამ ერთი კვირის წინეთი გლახებთან დიდი ბრძოლა გალიხადა და გამარჯვებული დარჩა. ეს გამარჯვება მას ახარებდა, უფრო ამედღურებდა.

— ასე ყოფილა, ასე იქნება.—ამბობდა იგი. ელენეს სილამაზე, მისი სიყვარული, მამის გამარჯვება, ყველივე ეს ფიქრში ეღდა ლევანს, სანადიროდ, რომ მიდიოდა და ნეტარებაში იყო გახვეული. ოცნებაში წარბიოდიანა, თუ როგორ გაუხარდება ელენეს, დღეს ლევანი მოკლულ კურდღელს რომ მიუძღვნის.

Handwritten text in blue ink:
 კვანთაძის
 კაბ. ფიგურის
 ჯანუხია

ბუნდ მდივანი,
 ს. ს. რ. კ. სავაქრო წარმომადგენელი
 საფრანგეთში.

— უჰ! ნეტა ერთი მშველს შემახვედრა! რა სასიხარულო და საამაყო იქნება ჩემთვისაც და ელენესათვისაც! სადილოდ ყველა იტყვის, დღეს ლევანის მშველსა ვეპაიო, როგორ გაიხარებს ელენე ჩემს სიყოილს! ვაეკაცისათვის პირველი სიყოილა.

მზე ამოიწია. მთების თავები და მაღალ ხეების კენწეროები ოქროსფრად შველება, ღრუბლები ნელ-ნელა გაჰვანტა და ცა გააშუქა. ამ სოფლამდის, რომელზედაც ლევანს უნდა მიეღო, ცოტა გზა ლა დარჩა. მინამ მიკვალ თქმდის, მუე სულაც ამოვა, დღე დადგება და სოფელზე გავლა საშიში აღარ იქნებაო, ჰფიქრობდა ლევანი. დედას ტყუილად ეშინიან! ან-და რა არის საშიში? ხალხისათვის მე რა დამნიშვებია?! რა ჩემი ბრალია, ყაზახებმა სოფელი რომ აიკლეს?! ელენეს მოსწონს კიდევ ყაზახები: ყოჩაღები არიანი, ამბობს.—ფიქრობდა ლევანი, ყაზახთა ერთმა აფიცურმა კინაღამ მოსტაცა ლევანს სატ-

1) ღაზი სიყვარულის დროს შერთი და ეგებებით გამოყვედნი ვარძიბაა. რუსულად ренюет.

რფო... ამის მოგონებაზე ლევანს გულში დაზო^ა) აენთო. ელენე ძალიან იყო გატაცებული იმ აფიქტრითა.

— ეინ იცის ელენე იმ აფიქტრის ხევიდა, ჰკაცნი- და კიდევ, როგორც მე მეკაცის ახლა, და...— გული ძა- ლიან ეტკინა ლევანს. თავს ლანძღვა დაუწყო, რათ მოვი-

აშხ. გ. სადღული.

თმინე მაშინ ის ამბავი, რატომ არ მოვკალ ის აფიქტ- რით. დღეღში უნდა გამოემყვია ის აფიქტრითა...— ელენე- ნის მაშინ უფრო შეეუყვარებოდი, მისი გულისათვის კა- ცის მკვლელო, ვეკაცობას, რომ დავიანახებოდიო...— ფიქ- რობდა ლევანი.— მაგრამ, ეხლა გვიან იყო. მაშინ ლევანი შორიდან უტკეპროდა იმ არშიეობას, რომელსაც მისი სატრფო ეწეოდა და ჩემად იყო, ხმის ამოღებასაც ვერა ჰხედავდა; ძალიან ტკბილად ეტკეოდა თავის მტერს. მისი კარგი მეგობარიც იყო: ერთად სვამდნენ, ერთად სჭამდნენ, ერთად დასდევდნენ ქალებს.

ფიქრში და ოცნებაში გართულ ლევანს ცვირში დამწვრის სუნე ეცა. თავი ასწია და მიხიბდ-მოიხიბდა. მის წინ დამწვარი სოფელი იყო გადაშლილი. ლევანი გაჩერ- და და სოფელს ტკეპრა დაუწყო. გავიწილი კი ჰქონდა სოფლის ამბავი, მაგრამ ნახვით კი ჯერ არ ენახა.

ამ ერთი კვირის წინეთ მოხდა ეს ამბავი. „აზახე- ბი მოვიდნენ და სოფელი ამოგადეს: ცეცხლით, მავილით, ხარბანხით.

ჯერ ისევ ზამთარში დაიწყო მოძრაობა. სოფელში ვიღაცა უცნობნი გაჩნდნენ, ხალხში დაძვრებოდნენ, ხალხს აღელვებდნენ. ხალხი, მეტადრე გლეხი ახალ-გაზრდობა ვიომ-ბოსლოში ჩუმ-ჩუმად იკრებოდა, მაღლულად თათბი- რობდა, რაღაცას ტულს მოასწავებდა ღამის ეს თათბი- რები და მაღლული ჩურჩული. ლევანის მანა, თავადი ზუ- რაბი, ამ ამბებს თვალს გაფაცვიცხვით აღდევნებდა და ლე- ვადა. იცოდა, ის ამბები მისთვის ცეცხლი იყო, აზრი

იმისი რაც სოფელში ხდებოდა მას ჯერ ნათლად ვერა ჰქონდა წარმოდგენილი, მაგრამ გულში შიში კი უკვე ზრდდა. მაშინ კი, როცა მოძრაობა გამოაშკარავდა და ერთს დღეს თავად ზურაბის მოჯამავიერებმა მის მოჯა- მავიერობას თავი დაანებეს, როცა თავადის სახლში აღარც მებრე დარჩა, აღარც ჰურის მცხოვლები და აღარც წყლის მომტანი, როცა კენიამ თავის სიცოცხლეში ბოსელი პირველად გამოხვეტა, მაშინ კი ძალიან შეშფოთდა თა- ვადი ზურაბი და ცეცხლებსა ჰჭრიდა. მის სიზრახვს სახ- ლვარი არა ჰქონდა. კენიამ აღარ იცოდა, რა ექნა: პუ- რი ეცხო, თუ მის ოჯახისათვის საშიში მოვლენები ედარ- დნა: განრისხებულ ქმრის თვალბში შემეყურე ყოვილი- ყო, თუ დაკუტებული პური ეჩივლნა; ხალხის რისხვისა- თვის ეგდო ყური თუ წყალზე წაყვულ კნიაენების დარდი ჰქონოდა. ზურაბი კი ბრაზობდა, ცოფებსა ჰჭრიდა და იხიბოდა:

— სისხლი დაიდგება, სისხლი! მეოლე სოფელია ამოსავლები! გავიწილა? რა უნდათ? მოთბარს ხომ ვერ გაასწორებენ? ბატონ-ყმობიდან ხომ განთავისუფლდნენ, სხვა რალა უნდათ! ხელმწიფის ეომებანი?— მაგრამ მისი გაცოფება მაშინ უნდა გენახათ, როცა სწავლის წლის შუაში მისი შვილი, სტუდენტი ლევანი რუსეთიდან შინ დაუბრუნდა და მამას ამბავი მოუტანა:— სტუდენტები გა- ვიფიცენით, პოლიტიკურ თავისუფლებას ვითხოვით.

— რა? მისი შვილი, თავადი შვილიც გადარეულა? — შეფტებელია!— და მამასა და შვილის შორის ბრძოლა ასტყდა. შვილი უმტკიცებდა, რომ ილაღებლისათვის ბრძო- ლაა საჭირო; მამა კი ეუბნებოდა:

— მაშინ ნახავ ილაღებს, თუ მამულები ჩამოვარ- თვის და მშენი დარჩი!—

მოძრაობა ვიდრე დასაწყისში იყო, ლევანი მამას ეურჩებოდა, მაგრამ როცა იფეთხა ხალხის გულმა და რე- ვოლუციის ტალღებმა მძლავრად დაჰკრა ძეგლს, როცა ხალხმა თავადებს ვენახები გაუკაფა, მიწები ძალით მოიხ- ნა და ბევრ სოფელში დიდებულთა ქონებას ცეცხლი მისცა, მაშინ კი შეეშარა ლევანს გულში შიში და გაჩემდა ლევანი.— მამა ჰხედავდა შვილის დამარცხებას და დასცი- ნოდა. რეგომატობა კი საშიში იყო. აჯანყებული ტალ- ლა მოღელმეობისა უახლოვდებოდა თავადის ოჯახს და წალკავს უპირებდა. მძლავრი ზომების მიღება იყო სა- ჭირო და სწრაფისა; დაყოვნება არ იქნებოდა. მამასა და შვილს ჰქონდათ თათბირები ამ ზომებისა გამო. ღებმა დაეწეაზე მიღობდა გუბერნატორთან მათი ხელმოწერილი — დამარცხებას სთხოვდნენ.

სოფლის დანახვა მ ლევანი ვაშტერა. მის თვალ-წინ დანგრეული და ცეცხლისაგან ვარუჯული სახლები იღვა. დამწვარ ხეს წვიმა დასდებოდა და ცუდი სუნე ასდიოდა. ნახევარი სოფელი იყო განადგურებული. ვაჭრებულ იყო სოფელი, ძაღლების ყეფა კი არ იმშობა. სოფლის ბო- ლის მზოლად ერთი ძროხა იღვა და ზალახსა სძოვდა. განადგურებას ვადარჩენილ სახლების კარებიც ამოქოლი- ლი იყო და ამ დიდ სოფელში სიცოცხლე მემქნალიყო.

დაკავრდა ლევანი სოფელს და ნაცნო სახლებს დაეწყო თვალბით ძებნა.— ავერ მისი ოჯახის ნათლი- მამის სახლი, სოფლის ერთ გონიერ გლეხის სოლოსი. დანგრეული. კედლები შვად შებოლილი. ლევანს მოა- გონდა, რომ სოფლის შვილი, ახალ-გაზრდა და ყოჩაღი

შაქარო მამის თვალ-წინ მოპკლეს ყახახებმა. სოფელი იწოდა მისი ცოდვით, სოლო რომ ღრიალებდა სახლის კარ-წინ მოკლული შვილის გვამზე დამობილი. ყახახებმა კი მათრახებით ცემა დაუწყეს და გააკვიეს. შაქაროს გვამი კი სასმ დღეს ევლო ენოში დაუმარხავი. მამასახლისი დასაფლავების ნების არ აძლევდა. სოლოს ლამაზი ქალი თებრო შივრალ ყახახებს ჩაუვარდა ხელში. გაუპატურებმა უპირებდნენ, მაგრამ ხელიდან გაუსხლტა ყახახებს და ტყვეში გაუვარა. დღესაც არა ისინი. ამპობზე ჭკუიანი შვიშალო.—აგერ მოხას სახლი. იმასაც ის დღე დასადგობია;—თითონ მიხა მოპკლეს ყახახებმა, ლევანის ხნისა იყო მიხა. პატარაობისას შესეამდა ხოლმე ცხენზე ლევანს და ასეირნებდა. ნადირობაც იმან ასწავლა ბატონის შვილს. მიხას ცოლი კი ვერ გადურჩა ყახახებს და ნაშუის ახადეს. გაუპატურებული ეტლა მამის სახლშია სხვა სოფელში.

ყოველივე ეს ლევანს გაგონილი ჰქონდა. ნახეთ კი პირველად ნახა.

ამ სურათების ცქერა არ ესაიამოვნა ლევანს შიში, დედამ რომ ჩაუღო გულში ლევანს, ეტლა გაძლიერდა და ლევანი აეჩქარა ამ არა სასიამოვნო სურათს მოშორებოდა. ამიტომ უტბად მოტრიალდა და ჩქარა ნაბიჯით გასაგრძო გზა. ერთი ნახევარი ვერსტი უნდა გაველო ლევანს და მოშორებოდა სოფელს. ფეხს აუჭქარა და თავ-ჩაღუნული მიდიოდა. თოფე მზრიდან გადმოიღო, ორივე ლულაში ტყვიით გატენილი ვახნები ჩაალაგა და ხელში მარჯვედ დაიჭირა. უფიქრულად გაიარა მან სოფელი და ის იყო თავისუფლად უნდა ამოესუნქნა, რომ სოფლის ბოლოს გზის პირად მუხა დაინახა და შეჩერდა. მოაგონდა, რომ ამ მუხის ძირას ყახახებმა თორმეტი გული აკუსწეს ხმლითა. ლევანი დააკვირდა მუხას, მის ძირას დაიწეს და იქ შავი ლაქები შენიშნა, აქ-იქ ჩრდილავით დაფენილი. საეჭირო ფაქულტეტის სტუდენტები იყო ლევანი და მთელ მოსახლრა, რომ ეს ლაქა სისხლის იყო. მიხა-გან მოთუთუქლასა და ამიტომ ვერ წაშლილიყო მისი ნიშანი. ლევანმა დინჯად გაუარა ამ მუხას და თავისი გზა განაგრძო. ის გრძნობები და ფიქრები, რომელიც წუღან სოფლის ცქერის დროს მოაწავა ლევანს უკვე განცდილი ჰქონდა და აღარ განუმეორებია. გულ-გარეალად განვლო მან წამების ადგილი და მხოლოდ გაიფიქრა:

— ну, что-ж! Борьба! Так и должно быть! —

მზემ კარგა მალა აიწია და დააცხებდა. გზის მკვერი წაჯობს თეთრად დაელო და მათი წელიწადელი ლამაზად დაჰვარა. ლევანი ეტლა მიმდორზე გავიდა. ტყვეც დაიძინდა. აქ ისევ ვანიცადა შიში. ვასული ბიჭები ტყვეში იპოლებოდნენ ყახახების შიშით დამეჭრთხალნი და იმათი შეეწინადა ლევანს. ყველამ იცოდა, რომ სოფელს ყახახები ლევანის მამამ შეუსია, მისი მიითხოვნით გამოგზავნა მთავრობამ ყახახები და მისი მიითხოვნით სდევნიდნენ მოძრაობის მეთაურებს და სოფელი, თუმცა შეწინებულო, ვადამტერებულო ჰყავდა მის ოჯახს. რა საკვირველი იქნება, თუ ეს ვასული ბიჭები ლევანს ტყვეში დამატრახებლებენ და საიპაგიეროს უზღობენ! მაგრამ ლევანი ერთბაშად დაამშვიდა იმ მოსაზრებამ, რომ ახალი აკლებს შიშით სოფლებს მას ხელსაც ვერ ახლებენ. ამიტომ თამამად განაგრძო გზა.—ისევ მოაგონდა თავისი ელენე, თავისი პირობა, რომ მას დღეს ნანადირები უნდა

მაირთვის და ისევ გაიტაცა ოცნებამ. წარმოიდგენდა ის წუთი, როცა ელენეს საცემით დაისაკუთრებს, დასაბამა, მისი ლამაზი გულ-მკერდის ცქერით, მისი სიამაზით, მისი სხეულით. ამან ლევანი ნდომის გუნებაზე მოიყვინა, ააღელვა მისი კაცობა და მთლად დააიფიქსა ის, რაც წუღან განიცადა.

ოცნებაში ვართლს გვერდზე ნათლი-მამამ გაუარა. ტყიანდ მოდიოდა. სალოს თმა-წვერი მთლად გასთეთრებოდა, თვალები ჩასციენუნოდა, გამახდარო, ბეჭებში მოღუნულიყო და ვარამის და კეწნის ბეჭები დასჯდომოდნა მის სახეს. ლევანმა თავი ასწია. სოლომონმაც მიბრუნა მისკენ თავი და ჩუმად, უსიტყვეოდ მისცა საღამო—ტყე-ნი მოუხადა. ლევანმა სოლისი მხოლოდ თვალები დაინახა. იქ იმდენი ნაღველი იღვა, წამების იმდენი ბალანა, მაგრამ ამ თვალბეჭში ლევანმა სხვა რამეც შენიშნა: ეს იყო სიძულვილის და მეტყარის მრისხანე ნაბერწკალი, ჩუმი სიძულვილისა, უხილავისა, მაგრამ გულში ღრმად ჩაფლულსა. ამას ლევანმა თვალბეჭში სწრაფად აარიდა, საღამზე ჩემი გამარჯობაო, უპასუხა და თავ-ჩაღუნულმა ჩქარა გაიარა. არც ერთს არ მიუხედინა უკან, ისე გან-შორდნენ ერთმანეთს.

ამ შეხვედრამ ლევანს სოფლის წუღან ნინახი სურათი მოაგინა. მიხვდა ლევანი, რომ ის ნაბერწკალი, რომელიც ეტლა მან სოლოს თვალბეჭში დაინახა, მარტო იქ არ იყო; იგი ყველგან ეყო—ხალხის გულში ჩაფლული სიძულვილი, რომელმაც პატრება არ იცის.

— დარჩება ეს გრძნობა ხალხში თუ ვაჭკრება და ხალხი ეტლს მიიხრის. ეჭვპატრებში თუ არა იგი ყველა ამას! მაგრამ ვაი იმისი ბრალი, ვინც ამ პატრებას ვერ ეღობება, ვინც ხალხს გამარჯვებას მოესტრება!— ლევანი ამ ფიქრებში ვებნა და ტანში ჭრავანტულმა გაუარა.

— ასე ყოფილა, ასე იქნება!— მოიგინა მან მამის სიტყვები და შიში განიფინა.

ამ დროს ტყვეში შევიდა. ყოველივე დააიფიქვდა. ჯირკვზე ჩამოიჯდა და იმის ფიქრს შეუდგა, თუ საით უსულიყო და რა-გორ ენადირინა. თუ მშველი არა, ყურდღე-ლი მიიჩქ უნდა მოჰკლას. მათს ტყვეში ბევრია ნადირი. აქ ნადირების ნება მარტო მის ოჯახს ჰქონდა, ამიტომ ნადირი ძალიან იყო გამარჯვებული. ამ მოძრაობის დროს კი გლეხებმა ძალიან დაახიანეს ტყვე; ბვერი ნადირი ვასწყურეს და რტყეც გადაჩებეს. ლევანმა ვადასწყვიტა მითისკენ წასულიყო. იქ ხვედრია, კვანდელი. მშველები მარტო ჩამოიდან და შეიძლება შეხვდეს.

შუა დღე დადვა. ჩამოცხა ლევანს ოფლი ჩამოდიოდა სახებზე და ხელსახოცი ეწმენდდა. ხელსახოცი კი „ღუხის“ სუნი ასდიოდა—გუშონ ელენემ დაუსხა ხელსახოცზე. ლევანს ამან კვლავ მოაგონა სატრფო. მისმა სუნმა კვლავ ააღელვა იგი, ვეწლავ მოჰგვარა სტრფილი ჩქარა დაესაკუთრებია და იმეწლავ.

დღიდანს იარა ლევანმა ტყეში, მაგრამ ვერაფერს შეხვდა. ერთკან მელია წამოუხტა ცხვირ წინ, მაგრამ ისე მაღალ გაიქცა, რომ ლევანმა მოსაზრებაც ვერ მოასწრო. ლევანი ტყიან მოას შეუდგა. დაბლობში სა დესტრინანე მერტი ტყე იყო გლეხებისაგან ვაკაუფული და მონადირის საიფიქრე აქ არა იქნებოდა რა. ხელსახოცის ქნევიტი, ნელის ნაბიჯით მიდიოდა იგი აღმართზე და ოცნებობდა. ოფლში მთლათ იყო დასველებული. სწყუროდა. ცას ვა-

ხედა, სადვროს, და შავი ღრუბლები დანიანა. „იწვი-
მკეს“—გაიფიქრა მან:—„დღეა მიუზნებოდა და არ და-
ვუჯერე, „პლაში“ არ წამოვიღო“.—წყლის დასალევად
წყაროსკენ გასწია. იქ ხვრელებიც არის. თუ წვიმა მო-
ვალა, თავს შეაფარებს. აქ კი იღუშებოდა. უკვე დაიგრ-
გვინა კიდევ, როცა ხევში ჩავიდა, წყაროზე წყლის და-
სალევად.

— ეხლა აქ მყავდეს ელენე? რამდენს ვისიამოვნებდი!
მეორეზე წამოვიყვანე!—კარგია ბუნების წიაღში ლამაზი
ქალი და წვიმა სიყვარული.

წყაროსკენ ხევ-ხევ სოფლის სამი ბიჭი მოდიოდა,
თოფიანები. დაინახეს ლევანი; მასწინე შეჩერდნენ და
გაბრუნდნენ, თვალს მიეფარნენ. ლევანმა იცნო ისინი:
გასული ბიჭები იყვნენ, ტუქში რომ იმალუბოდნენ. ლე-
ვანმა ამ ადგილს მოშორება ირჩია და ხეებს აჰყვა ხეე-
ზევით. ერთ ადგილს მარიალანი ტინია. მშველთა შუა-
დღისას იქ შამილიან წყლის დასალევად და მარლის სა-
ლოკავად. ერთი ნახევარი ვერსი კიდევ უნდა გაივლო
ლევანი, მაგრამ წაღებინას ხედის რიყზე სიარული უჭირ-
დებოდა უჩვეველს და ჩქარა ვერ მიდიოდა. დაიქუხა. ცამ
მსხვილი წვეთები წამოყარა. რიყის ქვევს წვეთები მსხვილ,
დიდრონ წვეთები ეცემოდა; ხეების ფოთლებზე ტაკუ-
ნობდა, ორი წუთის შემდეგ კი გაიელვა, დაქუხა და გა-
ზაფხულის მსხვილმა, შხაპუნა წვიმამ დაუშვა. ლევანი
ხშირ ტუქში შევიდა და ერთ დიდ მუხას შეფარა, იცო-
და, რომ ერთ იარას ნაბიჯზე ხერგლი იყო ტუქში და ეს-
ლა იმას ფიქრობდა, თუ იქამდის როგორ უნდა მისული-
ყო. მუხამ უკვე ჩამოუშვა ფოთლებიდან ძირს წვეთები.
წვეთები ლევანს ჭექდა და მხრებზე ეცემოდა და ნელ-
ნელა ასეულდა. ბოლოს წვიმამ იკლო. თითქმის შედგა
კიდევ. ლევანმა დრო იხელთა და ხერგლისკენ გაიქცა,
სადაც მალე შეაფარა თავი. დაღადა ხერგლის შესვალში
და ბუნების მოვლენას დაუწყო ექტრა.

— გადიღებს. მალე გადიღებს და შინ წავალ.—ფიქ-
რობდა ლევანი. ნადირობა კი დააფიწყდა.

უტბათ ხერგლის შიგნიდან ჩამი-ჩემი შემოესმა. თით-
ქოს ვილაცამ შეჭკივლა კიდევ. ლევანი შეკრთა. თოფი
მოიმაზრგვა და უჟან მიიხედა. „ნადირი იქნება!“—გაი-
ფიქრა მან. დააკვირდა შიგნით სიბნელეს და იქ რაღაც
თეთრი შეინშა. მრგვალიად იერი კლდის ძირს და კი არ
ინძროდა.

— ნადირია!—კიდევ გაიფიქრა ლევანმა. მაგრამ ისიც
მოისაზრა, რომ წელანდელი ხმა ადამიანისასა ჰგავდა.

— ვინა ხარ!?—დაიძახა ლევანმა, მაგრამ პასუხი არ
იყო.

— ვინა ხარ!? გაიმეორა ლევანმა და შენიშნა, რომ
სიბნელში რაღაც შეინძრა. მანინ ლევანმა ასანთი ვაკჭრა
და მოუახლოვდა. ქალი იყო. წვიმით გაწუწუწი, გატა-
ლახიანებულა, კლდის ძირას მიკუნჭულიყო და კრთოდა.
მაყვალსავით შავმა, დიდრონმა შიშით საესემ და ასანთის
შუქზე მოლაპლაბე წველიმა თვალმა შენათა ლევანს. ლე-
ვანი შეაკრთო ამ თვალმად. ქალს გრძელი, შავი და გა-
წწული თმები დასკოდა მხრებსა და მკერდზე, რასაც
დაფლეთილი კაბა ძლივსა ფარავდა.

— შენა ხარ თებრა?—შეეკითხა ლევანი:—აქ რას
აკეთებ?!—

ეს იყო სოფლის თვალთ თებრა, სოლოს ქალმა:—
ვინას დღის ნათლული. ქალმა თავი მკერდზე დაიღება
და ხედ ხელები დაიფარა. ლევანი საზრისობდა. ბოლოს
უთხრა:

— ნუ გეშინიან, თებრა, მე ვარ, ლევანი, ბატონი-
ანი ლევანი. ადექ აქ რას აკეთებ?!

ქალმა თავი ასწია და უკვე შიშ დანელბულ თე-
ვლებით შეხვდა ლევანს.

— შენა ხარ, ბატონო! მე კი ყახახი მეგონე.—სუ-
ლაც არა ჰგავდა ვიქს, როგორც ხალხი ამბობდა.

— მეშინიან, მკიცია!

— ადექ! ცეცხლს დავანთებ. მეცა მკიცია.—უთხრა
ლევანმა. მან ჩინჩხვარი მოაგროვა და ცეცხლი დაანთო.
ხერგლში ბოლო დატრიალდა და ცეცხლმა გაათბო და
გაანთა იქაურობა.

— ადე, ნუ გეშინიან, გათბი.—უტუნებოდა ლევანი.
ცეცხლის დანახვებზე თებრა წამოხტა, სივრცეს გა-
ხედა, თმებში იტაკა ხელი და დაიწვია

— დასწვეს! სახლი დასწვეს! წვილი ხმა ხერგლი-
დან გარედ ჰგავარა და სველ ჰაერში და წვიმის შხაპუნ-
ში ჩაინთქა.

— შეპაროო!—კვლავ დაიწვია ქალმა—მმაო!...
მოჰკლეს... აგერ ხანჯალი...

მთელი ტანით ძაჭაძებდა, თვალები დააჰკიცა და
თმებს იტყუჯდა. მეგრე მუხლთ მოეცეცა და მიწაზე დაე-
ცა. დაჰკეტული თვლები ხერგლის კამარას მიასტრება და
არ ინძროდა. მხოლოდ როინდა და რაღაცა ბუტბუ-
ტებდა. მის ტუქებთან ლევანმა ყური მიიტანა და გაი-
გონა ქალის სიტყვები:

— მოჰკლეს... მოჰკლეს... მოჰკლეს...

— რა ლამაზია,—გაიფიქრა ლევანმა—რა გასაკვირ-
ველია, რომ ყახახებს ამისი თავი მოენდომებინათ!

ქალი დამშვიდდა. ლევანმა წამოაყენა იგი და ცეც-
ხლა პირს დასვა. ჩანთიდან საგხალი ამოიღო და თებ-
რის მისცა. მშერი ქალი ხარბად ეტაკა სპექმელს და დიდი
ნნის უქმელმა მალე გაათავა. ლევანმა კიდევ მისცა პური
და ქათმის ხორცი. ქამის შემდეგ ქალი დააქტერდა ლე-
ვანს და წაილულღუდა:

— სად იყავ, ბატონო, რატომ არ მოგვეშველ? შენ
ხომ შეგეძლო ჩემნი შველა?! დაგვლუჰეს, მთლად ამოგ-
ვადღეს უდარსაშულოდ. მამაც მომიკლეს, ძმაც, ჩემი კარ-
გი შაქრო!

— სოლო არ მოუკლავთ!—გაკვირვებით უთხრა ლე-
ვანმა:—ვინ გითხრა?

— მე ვნახე: მამაც მომეღლეს, ძმაცა.

— არა, თებრა, ეხლა ვნახე მამაშენი, აქით რომ
მოვიდიოდი. ტყიანდ მოდიოდა. აღბათ შენ გეტყებდა.

— არა, მოჰკლეს. მე ვნახე, მოჰკლეს.

ვერ დაარწმუნა ლევანმა ქალი თავის სიტყვების
სიმართლული, თებრა არტულად ლაპარაკობდა: ხან რომ
დალაგებულყო იყო მისი ლაპარაკი, ხან სულ უაზრო.

ბაბუხულ კაბაში მის სხეული უჩანდა; თუმცა ჭუჭუი-
ანი, მაგრამ მაინც ქალური კანი ტანისამოსის დაბეულ
ადგილებში მოსჩანდა და ცეცხლზე ლაპლაპებდა. ლევანი
აკვირდებოდა ამ სურათს.

— მამა ცოცხალიო, ამბობ?—შეკითხა ლევანს ქალი. შეშლილობის გამომეტყველებით სავსე თვალბეჭში, შიშთან ერთად იმედი და მუდარა იქცირებოდა

— ცოცხალია, ქალო!

თებროს სახეს ნორმალური გამომეტყველება მიეცა. ისეც თვალბეჭში შესტკეროდა ლევანს, თითქმის იქ უნდა წაეკითხა მართალს ამბობდა ლევანი თუ არა.

— ეს ლამაზია ელენეზე, გლეხის ქალი კია! გაიფიქრა ლევანმა:—ბუნების წიაღში ლამაზ ქალს ენატრობდი და დმერობა მომცა. —თან ხელი ხელში წაველო ქალს.

— ცოცხალია, მეტიო. —თითქმის უნებლიედ წამოიძახა ლევანმა, თან თვალს არ აშორებდა. მერე ხელი შიშველია მკლავზე წაველო. ქალის სიახლოვემ, მისმა სილამაზემ, მისმა შიშველმა სხეულმა, სიცივის შემდეგ ჯანში გამჯდარმა სითბომ, ხერხლის სინნულზე ნდომავზე მოიყვანა ლევანი. გაიფიქრა, რომ უკაცური ადგილია. ყველაფერი დაუსჯელად ჩაველის, მეტადრე ეხლა, როცა გლეხობა დაშინებულია და ქალს აკოცა. თებრო ლევანის სატკიველს ჯერ ვერ მიხვდა და ხმა არ გასცა. მხოლოდ გაშტერებული უტკერდა. წვლანდებურად თავის ფიქრში წასული. ლევანმა შეირიდა აკოცა და შემდეგ გაშმაგებულად დაუწყო კოცნა. ეხლა კი მიხვდა თებრო ლევანის სურვილს, წამოხტა, ხელიდან გაიშოუსხტა და გაექცა.

— სტეც ყაზახია!—შეკითხა მან.

— ლევანი დაეღვენა, დაიჭირა და ხერხლის სიღრმეში შეიყვანა. მაგრათ მოჰხვია ხელეობა, ნებეირნა ჯანმა, სითამამემ, ყველაფერმა ერთად აღძრა ქალების ჩვეულ ლევანის სურვილები. ისეც დაუწყო კოცნა. ჰკოცნიდა შეშლილს. ჰკოცნიდა სახეში, შიშველ ტანზე, საცა კი იყო ეს შიშველი ტანი. თან ქალის წაქცევას ცდილობდა. თებრო უძალიანდებოდა. ჯერ წიოდა. შემდეგ მუდარა დაუწყო.

— რას ჩაღიხარ, ბატონო!—კანკალით ეუბნებოდა თებრო!—ლევანს კი არა ესმოდა რა.

— გამ-შვი, ბატონო, არ დამლუპო!

ლევანი არ უშვებდა. მზეტი გაღვიძებული იყო. თებროს ისეც ჩაუდგა სახეში შიში, შეშლილობა, ისეც აუტყდა კანკალი. ლევანს ქუჭკით და მტვრით გახოკილი დაწვიმით დასველებული თმა სახეში ხედებოდა, სველი კბა მისი ლევანს ფეხებზე ეკრებოდა. ქალის თმებისა და ტანისამოსის ქუჭკი ლევანს სახესა და ხელბეჭზე მოეცო. მაგრამ ლევანი ამაზე ყურადღებებს არ აქცევდა. საუკუნოებში ყოფილა გლეხი თავადი მონა და დღეს ლევანს რა შუაჩერებდა!—

ლევანმა დაძაღლა ქალს: წელში გადახარა და ძირს

დაუშვა.

— მიშველეთ! რუსის ყაზახებს გაღურებენ და შენცა ქართველი თავადიშვილი მხდის ნამუსს.—წამოიძახა თებრომ და გული წაუფიდა.—

როცა ლევანმა ეინი მოიკლა, წამოიღდა, გაიხმორა და ცეცხლს მიუგდა. მის წინ გულ-წასული ქალი ისევ ისე შეზიზღდა ლევანს გასვრილ-გატალახიანებული ქალი, მისი დაღვლული ტანისამოსი, დაკორძებული და იარებით მოსილი ფეხები და თუმცა ლამაზათ მოყვანილი, მაგრამ უბანელი კანკები, კბის გარედ რომ მოსჩანდა.

წვიმას გადაელო. მზე იცქირებოდა. მის სითბოზე სველ დედამიწას ორთქლი ასდიოდა. ლევანმა თოფი აიღო, ხერხილედ გამოვიდა და გაჩერდა. მერე ვერცხლის საპაპირობედან პაპიროსი ამოიღო და მოუჭიდა და ზანტად წავიდა. ისე გაშორდა იმ ადგილს, რომ უკან არც კი მიუხედნია აქით, სადაც გულ-წასული, გაუპატურებული შეშლილი ქალი იწვა მიწაზე. —წვიმის შემდეგ მზე უფრო ცხარე იყო, დედამიწიდან ასულ ორთქლისაგან ჰაერი დამძიმებული. ნაწვიმებს ხეში წყალს ემატნა და ლევანი ისე თავისუფლად ვეღარ მიდიოდა როგორც წვიმის მოვიდა. წყაროზე პირი დაიბანა: გაიბანა ის ქუჭკი, რომელიც მის სახეს და ხელებს მოეცო თებროსთან ბრძოლის დროს, მის თმებისა და ტანისამოსისაგან. სახე გაივრილა, ტანისამოსი გაისწორა და ფეხ აქაჩარებით წავიდა წინისაკენ: არ უნდოდა, რომ ამ ადგილებში ვისმეც მოესწორო. სადილობაც გადასული იყო და შინ სადილად ელოდებოდენ. უკვე სრულიად გულ-გრილად გაუარა მუხსა, ნათლი-მამის სოლოს დამწვარ სახლს, დანგრეურ სოფელს. დილიანდელი თავისი ფიქრები თავში აღარ მოსვლია. დაავიწყდა, რომ ამ დამწვარ სოფელს ნამწვევების ძირში ჩამალული იყო ის ნაპერწკალი, რომელიც წვიმამ მან სოლოს თვალბეჭში დაიბანა, რომელმაც წვიმად შაშინა და რომელიც იქ იმიტომ ლეოდა, რომ ერთ დროს ერთ დიდ ცეცხლად ქცეულს სამაგიეროს მის-საჯელად წაეღოკა ყველა, ვინც ეს ნაპერწკალი ჩააგდო ხალხის გულში.

აივანზე ელენე იდგა და გზას გააყურებდა. ლევანს ელოდებოდა. ლევანმა შორიდანვე მოჰკრა მას თვალი და გაიკინა. მოაგონდა დანაპირევი, რომ თავის სატრფოსათვის მშველი უნდა მოერთობა და ხელ-ცარიელი კი მიდის მისთან.

— რომ იცოდეს რა შველი მოკვალი დღეს, სულ სხვა გუნებაზე დადგება!—გაიფიქრა ლევანმა და ელენეს გაუტინა.

უკან იმ დამწვარ-დანგრეული სოფელი და ნამუს-ახილი ქალები დარჩა.

ა რ ს ე ნ ა

უხილავ ხელმა წაშალა
ვარსკვლავნი თანდათანობით;
თინათინ ფარავს თავშალი
შინ მივა ნელი გალობით.

სღუმან ავლაბრის სახლები;
ვიმერთალა მთვარეც გვიანი;
მას არეინ არ ეახლება,
ბრუნდება ნათელ მზიანი.

არსენას ცხენის ჭენება
კიდევ მოისმის შორიდან;
როცა მზე ჩაესვენება
ამბავი მოვა გორიდან:

„ატლასის ფარჩა ნაქარგი
მინდა გშვენიოდეს კაბათა;
თუ შენ არსენა დაქარგე—
ატარე მისსა ამბათა.“

ასახობრებლათ წავსულვარ
მსუქან, ფაშვიან ვაჭართა;
ავ თვალით არ დანვანსულვარ
არ ვდარდობ რაც დამემართა!

ბორკილის სისხლის დაღები
მალამით მოშირიჩენია,
და ციხის ბნელი თაღები,
არსენას ტყვილათ ელიან.

გულში მიღვეს შენი ბაღდადი;
გორიდან მცხეთას ვაპირებ;
თუ ვიქენ ისევ ნაღდათა
ბოღბისხვეს გაეინაპირებ.

თუ სასიკვდილოთ დავიჭერ,
თუ ჩემი მკლავი წახთვისა,
წითელ კვერცხს ვეღარ დავიჭერ,
ჩემი სიზმარიც აბთესა“.

თინათინ კაბას აჩქარებს
არსენას ვასახართა;
მთვარესაც კი არ აქარებს
ჰქარგავს, დამღერის წყნარადა.

არ დარდობს; სჯერა ვეფხოზა
გულ მკერდის, ფართე მზრებისა!
არსენა არ დაეფხოზა,
არა აქვს რიდი მტრებისა;

მაგრამ რა ნისლით მოკულა
მუხათ გვერდისა ჰალღები!
თინათინ ჩუმათ ლოცულობს,
სტორიან ფართე თვალები.

მკლავებზე დაეყვინთება,
სიზმარსაც ნახავს მწარესა;
ხედავს:—სანთლები რინთება
აქლდება შუქი მთვარესა;

მოაქვთ მცხეთისა მხარიდან
ყაჩაღებს შავნაბლიანებს
მკვდარი არსენა მხარითა,
შორი გზით დანაგვიანებს.

წვერები სისხლით დასვრია,
და ვეღარ აღებს თვალებსა;
გულში ხანჯალი ასვია,
აქცევს სისხლისა ლვარებსა;

მისი უღელში გრეხილი
ბაღდადით დაუხურობთ;
და ხმალი ვადატეხილი
ვაჭარსა მოაქვს ურიის.

თინათინ წამოვარდება,
აღდება გარეტებული;
ხედავს, რომ მტკვარი შველება,
და მოდის ადიღებული;

ამბობს: „სიზმარი ტილი
ტყუილად არ გამლანდებია!“
ორი მხედარი გვიანი
შორი გზით გამოჩნდებიან.

ალაყდს მოადგებიან
ჩაბალახებით ბურვილინ;
თინათინს ეუბნებიან:
„გვებზრობს სიცხე და წყურვილი.“

მოესულვართ შავი ცნობითა,
გზა დიდი გაგვიარია;
კუჰანტლის ვერავობითა
ჩვენი არსენა მკვდარია.“

ამბობენ: „შენი ბაღდადით
ჭრილობა დაუფარეთო,
და ძველი ქართლის ადაითთ
მიწასა მივებართო.“

არსენას ნაანღერძები
სურვილი შევასრულეთო;
დაცკალით დიდი ვერძები
მშვირნი დავაპურეთო.

გვთხოვა გვიამბო სანქაროთ:
„ბედი გამიხთა მტერთათო!
წითელი კაბა ატარე
არსენას მოსავნათო.“

არ დასწვა ჩემზე სანთელი.
არცა ცრემლი ლვარო ცხელიო;
აქაც კარგი ვიყავი,
იქაც ნათელსა ველიო!“

ზამთარი.

(დისონანსები)

თოვლი მობრძანდა ტენორის ყელით და უსაბუთავეს ხელთათმანებით.

შეხვდა ქალაქი ქუქყიან ხალით, შეხვდა სიჩუმით და მოთმინებით.

გრიგალი მოდის ურიცხვ ჯარებით, როგორც ზიგურიდი და მენელაი, მოდის ცინებით—ქერა და რაჯაჯებით—და გამოუსვამს ლამის მელანით.

ზამთარი მოდის თავის ტერორით, მან დაიკავა ყველა ქუჩები.

ზამთარი მოდის ვით კომანდორი და გარბის ხალხი შენაქუჩები.

ლამურასავით დაფრინავს ქაი.

დაახლო ბავშვი მან უპატრონო. როდის გადნება ეს თეთრი ქერი და წაშავდება ლამეოტრონა?

მე ვარ გაკრული ცივ პავზანზე; მაგრამ არ მოდის ჩემი ინფანტა. მწარედ ვოცნებობ ვის და რამინზე, და თოვლისაგან მთლად გავიპნეტე.

თუ მოვესწარი მე გაათენებას, თუ ქარიშხალს შეწყდა თარეში, თუ დავაღწიე თავი ანთებას, წავაღ, რომ გაეთბე, ხეალ ოპერაში!

ვალერიან გაფრინდაშვილი

კოლხეთის
ჩალ. დავითის
კრებული

ალექსანდრი გუცემიჩი.

ქალაქი

ახალ ცხოვრების, ძვერით ხმაური, ზურმუხტ ნაგები ტანი ფოლადის, მრისხანებაში, სღვას საცნაური გველი ქალაქი, მხნე გოლიათი.

ახურავს თავზე, კომლის გვირგვინებს, აწვირლ ქარხნის მალალ ზურჩებზე. ვატყორცნილ კენესით, ამოიკმინებს, რკინა დამდნარი მის შავ ტურებზე.

როგორც ფრინველთა, გუნდი დაშლილი, მის ჯოჯოხეთურ ალში ქრებიან, სწრაფ ტრამვაების, წყვედა გაშლილი მალლიდან თქემით დაეარდებიან.

ჯავარიან კლდის, დიდი სახლები. ათას მინებით გაჭრილა ქეაში, არეულ ვნებით გადაეხლება. გაიფური ხედვა მტრედისფერ ცაში.

არ უჩანს ბოლო ჩაქცეულ ქუჩებს, ხროვა ხალხისა, კივილს დახებდა სამარადისო ქუხილს აქუჩებს, მშრომელთა ოფლის ძლიერი ნება.

ქალაქი კვეთავს, ალში სტრვილუმს, მხარეა იგი, მკერდ გალადრული მასში გრიგალით ტან-შებენივლებს, უნთიათ სისხლი ჩამოღვარული.

ქალაქი მძლავრი გაუტეხელი, და მოვხაურთა, ბედის ვარსკვლავი. დროში ამართა, სისხლისფერ ხელით, და შრომის უფლად მაგარი მკლავი.

თარგმანი: გიორგი ლავამარ

ყ ა ზ ბ ე გ ი ს ს ა ჯ ი თ ე ბ ი

ეს ძველი ამბავია.

ბავშვობისას გამოვიჩინა: თითქო ალ. ყაზბეგის თხზულებათა დამწერი სხვა ყოფილიყო. გამოვიჩინა ისიც: თითქო ეს უცნობა ავტორი მისი ბიძაშვილი დიმიტრი ყაზბეგი ყოფილიყო.

ბეგრს ეგვიპტეა შექსაბირის ავტორობა. ალ. ყაზბეგის ავტორობაში რომ დაეჭვდენ—რა გასაკვირა?! საკვირველი სხვა რამ არის: როცა ასეთს ეგვიპტეს უსსუბური კვლევით ამართლებენ.

ასეთ კვლევას ეკუთვნის ვინმე მიხ. ზანდუქელის ნაშრომი.

მე არ მინტერესებს პოლემიკა და არც მიყვარს პოლემიკური ეპროზი. თუ სიტყვა „უსსუბური“ ვიხსნარე ეს მხოლოდ იმის გამო, რომ სხვა უფრო შესაფერი სიტყვა ვერ მოვიხსენე.

ჩემი მიზანი სხვაა. მე მუსორ აგენაშვილი მხოლოდ, რომ ხსენებული ავტორის სხვადასხვა საბუთი ან არის სცადარი და ან არის უქმარი: ან ორივე ერთად.

ავტორი ირწმუნება მრავალჯგუფს, რომ შემოქმედება ცხოვრების გარეშე არ არის.

ეს მამოლი ისე ვაკეთებოდა, რომ იგი ყველამ იცის. საიტიხი სხვანაირი მობრუნებაშია: ცხოვრების რომელი ხვეული გახმარდა მწერლის შემოქმედებაში და რა გზით: პირდაპირით თუ მოხვეულობ, ბილწულით თუ ფარულით. ფროიდის ფსიხონალიზმი სწორეთ ასეთიანია—თავა გამართული.

ხსენებული ავტორის მსჯელობა კი ყოველგვარ სერიოზობის გარე დვას. იგი ერთკლად მოგვიბორობს ალ. ყაზბეგის ცხოვრებას:

იგი ფუფუნებაში და განცხრობაში იყო აზლილი, იგი იყო ნებიერი და ნებასუსტი, იგი ფლანგავდა ფულგებს, იგი იყო სიმულანტი (ერთხელ ქალის სიყვარულიც მოიგონა), მან სწავლა ვერ დაასრულა, იწყო იჯარების ოღბა და ვერაფერი გააკეთა, გახსნა სასმლით ეპიკრობა და ვერც ეს მიიყვანა ბოლომდე, მას უყვარდა ფუქსავატი გართობა, როგორც მავალითად ფალსევანი ყოჩბადა აზდა (მართო მისი დაბარია“ რად ღირს?) და სხვა—და აქედან ავტორი ასეთ დასკვნას აკეთებს:

„აშკარაა, ყველაფერი, სამწუხაროდ, ისე იწყობა ალ. ყაზბეგის ცხოვრებაში, რომ უნდა შეფერხებულიყო უკეთ რომ ვსთქვათ, დაბნელებული გზით წასულიყო მისი ნიჟბა და მალბის განვითარება დაკნინებულიყო, ვაფანტულიყო, მოღონებულიყო“.

აი მართალია რომ „უეცარი“ დასკვნა!

ავტორმა ან არ იცის მწერალთა ბიოგრაფიები, ანდა განგებ ივიწყებს მათ, ისტორია მოგვიბორობს, რომ მწერალთა უმრავლესობას ზემოაინშული „კოდეგები“ ახასიათებენ. ალ. ყაზბეგი ვერ ვახდებოდა თვალსაჩინო მწერალი, რადგან იგი ცხოვრებაში ასეთი და ასეთი იყო. ამ ახირებულ დებულებას რომ გაეყვეთ, მაშინ მწერალთა თიხმოდებათ პრიციპტი მწერლობის ამოკარდებდა. შორს რომ არ წაიღივთ, აკაცი წყრითელი შეგვძლია გავიხსენოთ მავალითისათვის: არა მგონია, ისეთი რაიმე „კოდეგ“ ჰქონდეს ალ. ყაზბეგს, რომელიც იმვე

დროს აკაცი წყრითელს არ ახასიათებდეს. მაშ გაავრცელეთ მან ეს დებულება! შედგვი იგივე იქნება.

სულ სხვა იქნებოდა, ავტორს რომ გამოეჩინა ალ. ყაზბეგის ცხოვრების რომელიმე ხაზი მისი რომანების რომელიმე ხვეულში: თუ გინდ მისი სიმულანტია—მავალითად რუს ქალთან რომანის მოგონება. მაშინ კვლევას სულ სხვა მიმართება მიიღებდა. მაგრამ ავტორს ეს არ აინტერესებს.

ავტორი ენება ალ. ყაზბეგის ნაწერებს. იმე წამში ნახლობს მათში კაინსა და აბელს, ერთი ჯგუფი ცუდია, მეორე ჯგუფი კარგი. იგი არ ცდილობს ახსნას, თუ როგორ თავსდებათ პირველი ჯგუფი და მეორე ჯგუფი ერთსა და იმავე ავტორში. იგი თავიდანვე იმში დარწმუნებული, რომ პირველი ჯგუფი ალ. ყაზბეგს ეკუთვნის, მეორე ჯგუფი კი სხვას უნდა ეკუთვნოდეს. ამ მტკიცებას იგი სხვადასხვა გზით ასაბუთებს. ხოლო არც ერთი გზა არ არის სწორი.

პირველ ჯგუფს ეკუთვნიან: „სკენები“, „ფათი“, „ჩინოვნიკი ელტირე“, ბედ-შავი“, „მტრები“, „ელენონრა“, „ცხოვრების ჩარხი“, „წინო“ და სხვა.

მეორე ჯგუფს ეკუთვნიან: „ციკოა“, „ელგუჯა“, „მამის მკვლელობა“, „ციკოა“, „ელისო“, „ციკია“, „წინო“, „ბერლინი“, „ელბერდ“, „ხევის ბერი გოჭა“, „ნამუყესარის მოგონება“, „განკიცხობა“, „მოძივარი“ და სხვა.

ამ ორ ჯგუფთა შორის, ავტორის აზრით, უფსკრულია ნამდვილი.

უფსკრული პირველი: პირველ ჯგუფს ემჩნევა უტყუარი გავლენა სხვადასხვა მწერლების: გიორგი ერისთავის, გრიბოედოვის, კარამზინის, მოპასანის, ლერმონტოვის, ტურგენევის და სხვისაში. მეორე ჯგუფი თავისებურია: მას არ ეტყობა არავითარი გავლენა. აქედან დასკვნა: პირველი ჯგუფი ერთ მწერალს უნდა ეკუთვნოდეს და მეორე ჯგუფი მეორეს.

კიდევ რომ მივიღოთ, როგორც ფაქტი, თითქო პირველი ჯგუფი გავლენის ქვეშა დაწერილი და მეორე ჯგუფი კი თვისგნით, მაშინაც კი ავტორის დასკვნას აქედან ვერ მივღებთ. შესაძლოა ერთსა და იმავე ავტორს ჰქონდეს ორივე ჯგუფის ნაწერი: ერთი გავლენის ქვეშ და მეორე გავლენის გარეშე. მავალითები მრავალია. კერძოდ—ალ. ყაზბეგის შემოქმედების ასახსნელად შესაძლო იქნებოდა ასეთი ჰიპოტეზი: საცა იგი „ბარს“ ენება, იქ მასალა დამუშავებულია მრავალჯგუფს და მრავალმხრით, —ამისათვის შესაძლოა, ახალგაზდა რომანისტი გავლენაში მოხვედრილიყო. იქ კი, საცა იგი „მთას“ ენება, იქ თვითონ მასალა მიუცემულაა ჯერ კიდევ ხელმწიფით, —მაშასადამე შესაძლოა, ახალგაზდა რომანისტი თავიდან აეცდინა ყოველგვარი გავლენა.

უფსკრული მეორე: პირველ ჯგუფში აღებულია შორეული წარსული, მეორე ჯგუფში კი უახლოესი წარსული. აქედან: ორი სხვადასხვა ავტორი.

ესეც მკადარა. მრავალია მწერალი, რომელიც მასალას შორეულ წარსულიდან იღებს და ახლო თანადროლობიდან. კერძოდ—ალ. ყაზბეგის ნაწერის ახსნისათვის შესაძლოა ასეთი ჰიპოტეზი წამოვაცნოთ: ალ. ყაზ

ბეგი რომანტიკოსია და მას რასაკვირველია შორეული აფროკონანებს. ამ შორეულს იგი „წარსულში“ ჰპოებს. მაგრამ ის, რაც ჩვენ ახლო თანადროულად გვეჩვენება— „მთა“, ისიც წარსულია არსებითად. „მთა“ თითქო ისტორიის გარეშე დგას: მან არ იცის თითქმის ვითარება: იგი თემურ და გვარეულ ყოფას არ გასცილებია. მაშასადამე— „მთა“ არქაული ყოფაა, და როგორც ასეთი, „წარსული“. მაშასადამე— იგიც „შორეულია“ და პირველი შესხვედით ნახული ზღვარი ამ მხრით მიხსნილია.

უფსკრული მესამე: პირველ ჯგუფში მოცემულია მეშენური ყოფა მეშენური სიყვარულით, მეორეში კი რაინდული ყოფა სპეტაკი სიყვარულით. აქედან: ორი სხვადასხვა ავტორი.

ახირებული მტიციებაა. ალ. ყაზბეგი სწორედ ასე უნდა მოქცეულიყო. აი რასა სწერს იგი თავის თავზე: „ამ ხალხში აღვიზარდე, აქვე წსწოდელ მთელი დედ-დაცაის რძეს, რომელიც ძილად იყო შემდგარი მთის დაღებულებით აღსავსე ბუნების ნაწილებისაგან... ვიზრდებოდი მათ შორის და სანექტარო ნიათთან ერთად სმენასა წინდელსა ნანა ჩემის შრომებისა, რომელიც იძახდა: ვინ თავისას ვერ სთავისობს, მას აღმზრდელის რძე პირიდან წამოუყოფა.. და შემდეგ, თუცა ყოველმა შემთხვევამ, თუნდა ავილით თბილისის ასე წოდებული მოწინავე— მოთავე ხალხში ტრიალმა ვერ დაიმორჩილა ჩემი შემადგენელი ნაწილები, ვერ შეიპოვა და ვერ გარყვნა მათი ძილა, და დღემდის ჩემის სისხლის შემადგენელში არიან მთის ნაკადულში შერეული ჩრინა და კლდე შორის ნაჩენქების წვეთები“ („კავკასიონი“, 1—2)... აი „მოილისა ბუნება და მისი ზღერა: საკვირველი არაა, თუ მან გარე „მთისა“ მხოლოდ მეშენური ყოფა იხილა და ოდნავ „მგერდულად“ მიუღდა და ირიბად ასწერა..

უფსკრული მეოთხე: პირველ ჯგუფში ბუნება არაა მოცემული, ან თუა მოცემული, იგი თავისთავადაა. მეორე ჯგუფი კი სულ ბუნებითაა გავლენითლი. აქედან დასკვნა: პირველი ერთს ავტორს ეკუთვნის და მეორე მეორეს..

არც ესაა სწორი. ალ. ყაზბეგი ბუნებას ყველგან ხრდებს. მოუცხადოთ მას: „ბუნება კარგაა მხოლოდ მაშინ, როდესაც შიგ სიცოცხლედ ტრიალებს“. ცოტა კვიით: „შე არა ვარ მლოცველი უსულო, უსიცოცხლო საგნებისა“. („კავკასიონი“, № 1—2). და თუ მინდა და მივიტ პირველ ჯგუფში ნაკლებია ბუნება ვიდრე მეორეში, ეს ალბად იმიტომ ხდება, რომ პირველ ჯგუფის ყოფა მოწყვეტილია ბუნებასა და მეორე ჯგუფის კი პირდაპირ ვალხობილია ბუნებაში.. ალ. ყაზბეგს ქების ძეტი არა ეთქმის რა ასეთი ობიექტის ასახვისათვის..

უფსკრული მეხუთე: პირველი ჯგუფის სტილი სუსტია და მდარე, მეორე ჯგუფის სტილი კი ძლიერი და გულსხმიერი. აქედან: ორი სხვადასხვა ავტორი.

კიდევ რომ მივიღოთ ასეთი დაყოფა, ეს კიდევ იმას ვერ დაამტკიცებს, რომ ეს ჯგუფები სხვადასხვა ავტორებს ეკუთვნის. გარდა იმისა ავტორის მავალთებში სუსტია, მას მოჰყავს „ფაიასის“ და „არსენას“ ვითომ სუსტი ადგილები. ნამდვილად კი ეს ადგილები სტილის მხრით მეორე ჯგუფის ადგილებს არაფრით არ ჩამოუვარდებიან. ამავე დროს მას მოჰყავს „მამის მკვლელიდან“ ვითომ ძლიერი ადგილი. ნამდვილად კი ეს მდარე რიტორიკაა: „ის არ იყო ქურდი და ქურდობას სწამებენ? ის არ იყო ავაზაკი და—ავაზაკობას აბრალდენ? იმას უყვარდა და—სიყვარულის სავანს აშორებენ?...“

მაგრამ ისევე როგორც ავტორის მტიციებას, თითქო მწერალს (ამ შემთხვევაში ალ. ყაზბეგს) არ შეეძლო 1880—1885 წლებში აღედგინა დაწერა: ცოტა ხანია! ვინ არ იცის მრავალი მწერლის ინტენსიური შემოქმედება არ შეეძებები არც იმ ფაქტს, რომ ალ. ყაზბეგი 34 წლისა იყო, როცა სამწერლო ასპარაზზე გამოვიდა. ძალიან კარგი: მომწიფებელი გამოსულა. შეეძებები მხოლოდ ავტორის ერთს „ახირებულებას“..

მაგრამ ლექცია წიკითხა შოთა რუსთაველზე. ყაზბეგი გამოიხეზა და ვერა სიტყვა-რა. მიუხედავად იმისა, რომ „მამის მკვლელობა“, ავტორის ფიქრით, „გეგზის-ტყაოსანის“ „გავლენით არის დაწერილი: „იაკო—პირდაპირი, გულადი, უშიშარი, მაგრამ გრძნობით დატყვევებული-დამონებული; მასში ხშირად გრძნობა სტრომბოს; კობაში კი ახრი და მოხერხება უფრო მეტია, თუმცა სალი და ძლიერი გრძნობაც მასში დილია“. ერთი სიტყვით, გამოდის, რომ იაკო ტარიელია და კობა ავთანდილი.

არც იგი, რომელ შკოლაში ასწავლიან ასეთ პარალელს. ამას თუ გავყვიტო, უთავალვი ტარიელი და უთავალვი ავთანდილი ამოჩნდება.

ესეც არ იყოს, რა უნდა ეთქვა ალ. ყაზბეგს, გარდა იმისა, რაც სიტყვა! ეს მისი ნებაა და უფრო კი მის გულ-ნება (გუნება)..

ავტორის უნდა ამით განუვითარებლად მოგვიჩვენოს ალ. ყაზბეგი. მაგრამ ვინც წიკითხავს „კავკასიონში“ გამოქვეყნებულ ნაწერს ალ. ყაზბეგისას, ის უთუოდ უკუაღდებს სრულიად უსაფუძვლოდ გავრცელებულ შეხედულებას ალ. ყაზბეგის ინტელექტის შესახებ.

ეს მხოლოდ „ზივადანია“. თავიდათავი სხვაა..

წარმოვიდგინოთ, რომ ალ. ყაზბეგის სახელობის ნაწერებში მართლაც ორი ჯგუფი არსებობს, უფსკრულით გაყოფილი ერთი მეორისაგან: პირველი სუსტი და მდარე და მეორე ძლიერი და გულსხმიერი. მივიღოთ ისიც, რომ პირველი ჯგუფი ერთს ავტორს ეკუთვნის, მეორე ჯგუფი კი მეორეს..

ეს ყოველი კარგი, მაგრამ სად არის იმის საბუთი, რომ სუსტი და მდარე სწორედ ალ. ყაზბეგს ეკუთვნის?! ეს დასკვნა ყველაზე უფრო „ახირებულა“ მიხ. ზანდღუელის „გამოცვლევამში“.

იგი აქ ისევე ალ. ყაზბეგის პიროვნულ ერთფულს მიმართავს:

ალ. ყაზბეგი თითქმის ბავშობიდან შეპყრობილი იყო ონანისმით. შემდეგ ავი სენი (ლუქსი) შეეყარა. ავტორის მოჰყავს სხვების მოწმობა: „იგი თავიქანდრული და გულსთმობილი იყო“. მისი გართობა შეეძლო მხოლოდ მის მიმწე „ჟაკის“, რომელიც მას გავიგებით უყვარდა და რომელიც ხშირად ქუჩაშიაც კი დაჰყავდა უბით. ალ. ყაზბეგი საწინელ ქუჩებში ცხოვრობდა: საცვლების გამოცვლაზედაც უარს ამბობდა. მისევე სკირდა კლექტორმანია. იგი ჩადიოდა ღუქნებში, იზარა-

34896

და ფართულულობას, ამოქონდა შინ, ამწყვიტებდა ხოლმე და ეთამაშებოდა... და სხვა და სხვა...

შემდეგ ავტორს მოჰყავს ვაჭარი ციტრატები პსიხიკატრის სერვისის წიგნიდან. მკითხველი მიხვდება თუ რისთვის...

თელი ეს ადგილი ავტორის „ექლესიას“ საშინელ შთაბეჭდილებას სტოვებს...

ჩვენ ვიცით, რომ ალ. ყაზბეგი არაორმალური იყო. მაგრამ ისიც ვიცით, რომ ნამდვილი შემოქმედი მრავალ შემთხვევაში არაორმალურია: იგი არცვლად მიღებულ ნორმებს. ამ შეზღუდულებას არ აქვს შინაგანი კავშირი არც ლომბროზოს თეორიასთან („გენიალიზმა“) და არც მასს ნორდაუს ანალიზთან („ვადეაგურება“).

ჯერ ლუფის.. საჭიროა ერთხელ და სამუდამოდ მოხსნას მას სირცხვილის“ მისკა და დაერქვას მას მხოლოდ „უბედურება“. მხოლოდ ამის შემდეგ შეგვეძლება ჩვენ სწორად და მართლად ევლამაზიკით მისზე.

ჯერ მხოლოდ ფაქტები. საფრანგეთის მწერლებში და პოეტებში — ინი მოთვლის რამდენი იყო ულტრაიკი? მაგრამ ვის უფრო იმის მტკიცება, თითქო მათი შემოქმედება ავი სენის გამო მდარე იყოს და სუბტი? მართალია, ბოლო ფაზებში ეს სენი ანადგურებს ადამიანს, მაგრამ ისიც მართალია, რომ პირველ ხანებში იგი ჰქმნის ადამიანში მისი ძალების უმძაფრესს კონცენტრაციას. ამ პერიოდში ყოველი შემოქმედი — პოეტი თუ მწერალი თუ მენეჯერი თუ ფილოსოფოსი — ჰქმნის ასე ვთქვათ კუნთების ერთიანი დაბიძგივით, ძალების ერთი დავკრით, ერთი საშინელი ანთებით და ავიღებდნენ. დრო და დრო ამ სენით ავიღს დერესისა იპროზოს და მელანქოლია — სანამ ბოლოს სრულიად არ დაიწვის, გრაფიკულად რომ გამოუკრას მისი შემოქმედების სურათი, მალაჩის ხაზულს მივიღებთ: ხან ავიარდნა და ხან დავაოდნა. ორივე — მაგარი. ამ სენით ბევრი რაიმე აიხსნება ალ. ყაზბეგის მივლენაში. შესაძლოა, წლები 1880 — 1885 სწორეთ მალაჩის ხაზულს იძლეოდნენ მის შემოქმედებაში, უქანასწენლის გამამფრებთ, რასაკვირველია. ამ ხანას ეკუთვნის დიდი ნაწილი მისი შედეგების. ხოლო, დრო და დრო იგი ალბად ამავე ხანაში „დავიარდნასაც“ გადაიტანდა, რასაც უფროდ მოჰყვებოდა სუსტი ნაწერი; უსიხლო და უხერხემლო და ზოგჯერ დაუშთაავრებელი.

მტკიცება იმის, რომ 1880-1885 წლებში იგი უკვე „დავიარდნი“ იყო, მხოლოდ ცალხალი მოგონებები შეიძლება დადასტურდეს. უქანასწენელი ეს სხვას გვეუბნება.

ესლა ჭეჭე...
თავისთავად ესეც ფანტასტიკაა ალ. ყაზბეგის. ისტორიამ მრავალი იცის ასეთი მაგალიტი. ის არ არის უბრალო მოვლენა. იგი ელს თავის ფიციოს ასახსნულად.

ხოლო რაც შეეხება მაიმუნ „ფაქოსთან“ დამეგობრებას, ამაში მე ვხედავ არა მარტო „გენიალურ ახიერებულებას“, არამედ ადამიანის პიროვნების უქანასწენელ დანაღვბასაც აქ იქ არის პოეტის ვახვებას შელანქოლის არეში.

კიდევ უფრო პოეტურია ხაზი ალ. ყაზბეგის კლემენტარია:

როცა იგი ფართულულობას, თუ გინდ შეფერვნიველ წამოღებულს, შინ ამწყვიტებს და ეთამაშება, ჩვენ წინ

ბავში იმართება ნამდვილი ამ სახელის უსაყვარლესი მწერენლობით.

ალ. ყაზბეგის ხასიათზე კიდევ ბევრს იტყვიან.

აქ დიდი მასალაა მადლობა.

ავტორის მოჰყავს ერთი ფაქტი ალ. ყაზბეგის ცხოვრებიდან. „რა გემართება სანდრო?“ ეკითხება მას ნიკო ლომოური. სანდრო მიუგებს: „ეგ არაფერი! უტყბად მომელანდენ ყველა ჩემი გმირები და მათთან ევლაპაკობ“. ამ სიტყვებს ავტორი დაერთავს ექიმ გვედევინშვილის სიტყვებს: „ეს მხოლოდ ავადმყოფი სულის გამოხატულებაა და არა ნამდვილი მხატვრული წარმოსახვის...“

ეს ამბავი თორმეტი წლის წინად პირადი გადმომცა მე ნიკო ლომოურმა. გადმოცემით ისეთი დიდი მომეჩვენა სანდრო ყაზბეგი, რომ იმავ წელს დავებუდე პატარა წერილი „სანდრო ყაზბეგის“ სათაურით... და მართლაც: აქ ჩვენ ვაპქვს საქმე უსამართეს ფიზიონომიკურ ნივთთან... მის ზაღდუკელი კი უბრალო ექიმის თქმას იმოწმებს, რომლისათვის ასეთი ნიკო ცხრა კომეტულშია ადამაულა. საკვირველია: ნუ თუ ლაშქარის გამოკლევა მაინც არ წაუთხოვსა შემოქმედთა უსახურ ხილვათა შესახებ?!

არას ვიტყვი დიმიტრი ყაზბეგის ავტორობის შესახებ. ალ. ყაზბეგმა განაწინა ვასტება და ნაწერები მოიტაცაო. მერე ეს ქანა იმის დასამტკიცებლათ, რომ ავტორი დიმიტრი და არა სანდრო? საიდან ვიცით ჩვენ, რომ იქ უფროდ ბელადიტრისტული ნაწერები იყო? შეიძლება „მაგენ სულელები“, რომელიც 1872 წელს დაიბეჭდა და რომელიც „დიოზამ“ ესლა გადმობეჭდა? მაგრამ ეს ხომ უსუსტო ბავშის ნაწერია თითქო? ამასთან შედარებით ალ. ყაზბეგის უბრალო მართებით სტუდენტობის დროიდან — შექსპირია ალ. ყაზბეგის ფრაზა: „მე არა ვარ მლოცველი უსულე, უსიციოცხლო საგნებისა“ — დიმიტრი ყაზბეგის „მაგენ სულეს“ იყიდის თავიდან ბლომად.

მაგრამ ავტორი ახიერებულა და თავისი გაიძახის. მეორე ჯგუფის ნაწერებიდან დარჩენილია ხელნაწერები („მოძღვარის“ რამოდენიმე თავი). ავტორის აზრით, ეს „მოძღვარის“ დედნიერ არა, მისი უხვირო გადმოცემაა. ადააუეს ტექსტებს ერთი-მეორეს. მაგრამ რამოდენიმე ხანა ხელნაწერიცაა. გუდამაყარის ვიწროსა და ქვიანს ხეობას სათავეში ერთი უზაოხანარი, ძნელად მისადგობა და კაცის შემზავებელი მთა ამარაულა. ან კიდევ: „თაიაც ან ავიდარს ეს ადგილები დაუღლია, ქარს გამოუფუდურაეს და ავიღალ-ადგალ ჩამოშლის გამო ურიცხვი ხეუღლი ხეობა და გადასავარდნი უფსკრული შეუღდენია“. ეს არის უხვირო გადმოცემა ორიგინალისათვის თავის სიტყვივი? ვანა არ სჩანს აქ სისხლი, რომლის „შემადგენელნი ნაწილინი არიან მთის ნაკადულში შერეული ოკინა და კლდეთა შორის ნაჩეჭვის წვეთები“? ეს ნამდვილი ვარიანტია „მოძღვარის“; სიტყვა ძარღვიანი და ნაკვეთი..

ალ. ყაზბეგის ვითომ ცრუ ავტორობას მის. ზანდუკელი ამტკიცებს ერთი ფაქტი. მისთვის ეს ფაქტი გადაწყვეტია. ცნობილია, რომ აქტარბულ წყარის დროს (ვიეტონის აძლევდა დასაბეჭდათ და შემდეგ ავტოლებდა) ალ. ყაზბეგს თავის გმიობის სახელები ემუშებოდა.

ავტორი თითქო სიხარულით გაიძახის: „განა დასა-

ჯერებელია, რომ ავტორის თავისი გმირების სახელები დაავიწყდეს ან აერიოს?! ეს ხომ იმას ემზავსება, რომ დედას თავისი შვილის სახელი შეეშალოს! და შემდეგ: „ალ ყაზბეგის ასეთი „გადანათელა“ შედეგი ხომ არ არის მისთვის უკბო ნაწაზობების მექანიკურ გადაწერისა!?“..

ჯერ ერთი რამ..

ალ. ყაზბეგი, ცნობილია, რედაქციაში წერდა. ამას იგი, ავტორის ფაქრით, იმისთვის შეგობდა, რომ მის ცრუ ავტორობაზე ეპვი არავის აედო.

თუ კი ასე მოწადინებული იყო ალ. ყაზბეგი, რომ მისი ქურდობა არ გამოემდინებოდა, მაშინ, უნდა ვიგულისხმობთ, იმასაც ეცდებოდა, რომ გმირების სახელები არ არეოდა. მე არ მწამს საერთოდ ის „წარსულის ლოგიკა“ („ასე იზამდა“, და სხვა), რაიც პირველყოფილი ცოდნა ის ზორობილი კვლევისა საერთოდ, მაგრამ, თუ კი ოდნავ დავეუშვებთ მას, ორ მოცემულ ფაქტში მეორე უფრო მისაღებია: ქურდი უფრო ამოშლის ქურდობის კვალს.

მაგრამ სინამდვილე არაა ლოგიკა და მარტო ლოგიკით იგი არ იხსნება. სინამდვილე რომ ლოგიკა იყოს მარტო, მაშინ არც „ისტორია“ იქნებოდა. ჩვენ აქ „შეცდომასთან“ გვაქვს საქმე.

ნუ თუ ჰკონია მიხილ ზანდუკელს, რომ ალ. ყაზბეგისთანა შეცდომა არავის მოსვლია?!

შექსპირს დიდი ხსოვნა ჰქონდა, მაგრამ „მაკბეტში“, ანატოლ ფრანსის დაკვირვებით, მას ასეთი შეცდომა შეეპარა. იგი ამბობს, რომ კუდიანებმა მაკბეტს მიმართეს სამი წინათმით, ნამდვილად კი ორი წინათქმა.

ამავე ავტორის დაკვირვებით, რაბულეს ასეთი შეცდომა დონა აქვს. მე ორე წინის ბოლოში რაბულე გვეუბნება, რომ პანურგი ცოლს შერთავს და იმავე თვეში ცოლი მას ულაღაბებს, რომ პანტაჯრული იზოვის ფილოსოფიის ქვას და შვირთავს ინდიელ მეფეს ასულს. მაგრამ არაფერი ამის მსგავსი არ ხდება მისი თხზულების შედეგ წიგნებში. რაბულეს დაავიწყდა თავისი ლამაზი პლანი..

კიდევ უფრო უარესს შეცდომებს უშვებს, რემი დე-გურმონის დაკვირვებით, სერვანტესი. დონ კიხოტი გაემგზავრა. მეორე დღეს მისი მოსამსახურე ქალი ეუბნება დედულს, რომ დონ-კიხოტი ექვსი დღეა, რაც გაემგზავრა, ეს კიდევ არაფერი. სანჩო ტირის თავის ვირის დაკარგვის გამო. რაოდენიმე ფურკლის შემდეგ ეს ამბავი სერვანტესს ავიწყდება—და ჩვენ ვხედავთ სანჩოს იმავე ვირზე შჯდომარეს (კაცმა არ იცის. საიდან გაჩნდა). კიდევ უარესი. სანჩოს ცოლს თავში ჰქვია „ჟანა“, შემდეგ კი მისი სახელი „კრეზუა“.

შექსპირი, რაბულე, სერვანტესი. ამათ მოსდით შეცდომა.. რა დიდი ამბავია, ასეთი შეცდომა მოსვლოდეს ალ. ყაზბეგს?!—ვინც არ ცდება, იგი შემოქმედი არაა.

ვათაბებ. მიხ. ზანდუკელის წიგნს აწერია:

„დიდიველა სახელმწიფო უნივერსიტეტის საპედაგოგო ფაკულტეტის ნებართვით. პედ. ფაკ. მდივანი გ ნათამე“. ეს წარწერა ბევრს ავლენს—ორივე მხარეს..

გრიგოლ რობაქიძე.

კონსტანტინე
მან. შვიგინაძე
თბილისი

გენ. დავითაშვილი ვსტონეთის დიქტატორი და „ბალიფე“.

გვიგატის მუფე ფუალი.

ქართული თეატრის ქრონიკები.

I. ირაკლის თეატრი. II. 50-იან წლების თეატრა-
ლური ტფილისი. III. ზურაბ ანტონოვი.

I ირაკლის თეატრი.

„თეატრი“ ანუ „თეატრიონ“, „თეატრონ ქართულს ტერმინოლოგიაში შემოაქვს ძველს ელიზნუსის ლიტერატურას. საშუალო საუკუნეების ლიტერატურულ მანუსკრიპტებში ტერმინი „თეატრი“ ჩვენი საგნის მნიშვნელობით თითქმის არ გვხვდება, მიუხედავად იმისა; რომ ჯერ კიდევ საქართველოს საზოგადოება იცნობდა ესხლოს, სოფოკლეს და ევრიპიდეს ძველს ბერძნულ ტრაგედიებს.

თუ მხედველობაში მივიღებთ, რომ თეატრის კავშირი ლიტერატურასთან სავალდებულო არ არის, თეატრის ბუნებრივი განვითარებისათვის საქართველოში. უნდა აინიშნოს მისი პრიმიტიული ფორმები, შექმნილი რასიული ინსტიტუტით.

თეატრალური ხელოვნების შესასწავლად საქართველოში უნდა გავითვალისწინოთ ჩვენში ცნობილი ხელოვნება ესტრის და პანტომიმები; „ზმა“, „მეფეთობა-ჯამბაზობა“ „ლეკსი მოწასობი“ „ზაპო“, ცეკვა, სამაი, ჯუბანა“—რომელიც არის „მუსიკა მწუკობრი და საკრავთანი და ხმოვანება ტკბილი, გალობა თუ სიმღერა“.

ეთნოგრაფიიდან: „ბერკობა“ და „ყენობა“, როგორც აზნაიული ფორმა თეატრის, გრომის, კოსტიუმის და მუტუაოიის ყველა ატრიბუტებით.

არ შეიძლება გამოეტყვიოთ: „ამუშავეი“ „ყაბახი“ საეკლესიო „ქანანახი“ „ჭიელი“ და წარმართული რიტუალური „ქადაგის“ და „მონობის“. მასვე უნდა მივმართვს „ჩირალდნობა“ (აზიური ილიუმანაცია) და ქართული ტერმინი „გამოჩვენება“ თითქმის განმარტებული „ზემის“ მნიშვნელობით, ჩემის აზრით კი, კვებულნტი თეატრის.

უკუვლეს ლიტერატურიდან კი სანტერესია, აღდგენილი მიღწეული ფორმა დიალოგის, თეატრალური დიალოგები და დიალოგიური იამბიკობები.

ყველა ეს სახეები იძლევა თეატრის და დრამის გენეზისის საქართველოში.

ეს ძველად...

მაგრამ ხმები ევროპის თეატრალურ წარმოდგენების და მისტერიების შესახებ საქართველოში შემოვიღოდა XVI საუკუნეში. პირველი „გასვლა“ ევროპის X—XI საუკ. ეკუთვნის („ხოზაღდში ჩავჯექე, ზღვას გაველ, ფრანგის ქვეყნები ვნახეთ, სულ მოვიარე ხმელეთი ვერ ვნახე თეატრის სახე“—სამეალო საუკუნეობის პოეტი, რომელიც მხოლოდ კონტრინტეს იცნობს „ხმელითის“ სახით) XIII საუკ. რუსულანის კარზე სცხოვრობდა ევროპიელი პრინცი ობოთუს-შვილი, რომელმაც შეიძლება პირველმა გაცნო საქართველოს საშვეო კარი ევროპულ ეტიკეტებით და დღევანდელ იმდენათ მძლავრია ჩვენი პოლიტიკური და კულტურული ურთიერთობა რომთან რომ უკანასკნელი საქართველოში აფუნდებს ეპარქიის Diocesis

Ifetelencris. მას მერე ჩვენი მუდმივი სტუმრები არიან კილტურტიეგერმისიონერები: დომინიკანების, ფრანხის კანების, თეათინების, და კაპუცინის ორდენებიდან. შემდეგ რომში პროპაგანდის კოლეგია აარსებს ქართული ენის კათედრის საიდანაც 1625 წლიდან გვევხავენ დაბეჭდილი ქართული საერო და სასულიერო სახელმძღვანელოები. რომში ისტემატურათ იგზავნიან ქართველი სტუდენტები, რომელიც ჩემის აზრით, იყენებ, ვინცე უკუ პასიური პიონერები ევროპული თეატრის საქართველოში.

შეუძლებელია, რომ გინდაც შემთხვევითი ინფორმაცია ევროპული თეატრის არ შემოეტანათ: ზარდენს, ლამბერტს, პეისონელს, დელავალეს. სამა სულხან ორბელიანი, რომელიც XVIII საუკ. დასაწყისში, დიპლომატიუა მისითი ვაიგზავნა ევროპაში, უუკუვალ იყო მნახველი ლიტურგიული დრამების და მისტერიების. უუკუვა, რომ ასეთი კულტურული კარი, როგორც იყო სასახლე ვახტანგ VI-ის, იცნობდა თეატრს და შეიძლება ძველი ქართული თეატრის პირველი დატა მის მეფობაშიც აღმოჩნდეს. 1724 წელს რუსეთში ვადაბეწვილ ქართული არისტოკრატია (მის შორის პოეტი გუამიშვილი) იყო ესთეტიური მაყურებელი მოსკოვის და კიევის თეატრების ანუ მისტერიების.

ერთი სიტყვით, თეატრალური კულტა, თეატრალური ხელოვნების ტრადიციები საქართველოში უფრო შორეული პოტენციები მიიღის, ვიდრე გვეჩვენია,

მაგრამ რაკი ყველა ქართველი ლიტერატურული ძეგლები სავსებით არ არის შემოკრფილი და თეატრალური ბიბლიოგრაფიიდანაც დათარიღებული დოკუმენტებიც უკრფკრობით 1794 წლამდე არ მოგვეპოება. ჩვენ საშუალება არ მაქვს უფრო დეტალურად ვილაპარაკოთ ქართული თეატრალური ხელოვნების ადრეულ პერიოდებზე.

XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში ქართული თეატრი უკვე დახვეწილი პრიმიტიული ფორმებიდან, თავისუფლდება ლიტერატურული მისტერიებიდან და სამოლოოდ იღებს ახალი ევროპული თეატრის სახეს.

ამ თეატრს, რომელსაც მე ვუწოდებ „ირაკლის თეატრს“, რადგან ირაკლის ეპოქას ეკუთვნის, აქვს სამი პერიოდი.

პირველი 1759 წლიდან 1780 წლამდე, თეატრი შექმნილი პაიოზის იეზუიტების თეატრის გავლენით, კიევის და მოსკოვის მისტერიული თეატრების ტიპის, რომლის ჩანასახს იძლევა ქართული საეულოსოფიო-სათეოლოგო სასწავლებლების „სასკოლო სკენა“.

მეორე პერიოდი 1780—1795 წლამდე, როდესაც საქართველოში ისევე რუსეთის საშუალებით შემოიღის უკვე სასულიერო დრამიდან თავისუფალი ფრანგული კლასიური თეატრი ვოლტერის რეპრეტარით კომედიებით, ფარსებით, ინტერმედიებით. ეს თეატრი ნაწილობრივ არის დემოკრატიული.

*) ჩვენი ლიტერატურული ძეგლებიდან: თეატრის პოლიტიკური თანგნული ელიზნურით. თეატრის აღდგენილზე ვადაბეწვილი ვახუშტისაგან თეატრის არჩილანში „მუტაროის აგებნე, ასპარესს“.

მესამე პერიოდი 1795—1832 უფრო გაფართოებული ფრანგული რევოლუციით, მაგრამ მოკლებული სახალხის პალატებს, საკუთარი შინობის და განსაკუთრებით არისტოკრატიული „ოჯახების“ თევარი, რომელსაც სამუდამოდ სსიპმ 1832 წლის პოლიტიკური აქტი.

ირაკლის თევარის ძაქტორი არის ტფილისის და ალავეჯის სემინარია ანუ „სხოლა“ პირველი გაიხსნა 1756 წლ., მეორე უფრო მოგვიანებით, სახელდობრ 1782 წლის. მათი ანაბლები იმავე დღის არის ანაბლები ქართული თევარის. ორივე დაწესებულება, რომელთაც მოგვცეს XVIII საუკუნის ქართველი ინტელიგენცია, არა დიდი მასშტაბით, მაგრამ მაინც პოლიაღები კატეხეზისგან აღექვანდრე ნიველის სემინარიის და მოსკოვის სლავურ-ლათინურ აკადემიის—მაივე პროგრამით და ორგანიზაციით. სასწავლებლის უკრისი სალითისმეტეკლო სავანებთან ერთად გაიდან ლილიკა, ფილოსოფიის, მეტაფიზიკას, ფიზიკას, გრამატიკას, რიტორიკას, და რაც ჩვენთვის საინტერესოა, აქვე არსებობდა „პიტიკის კლასიკა“, რომელიც სქოლასტიკურ სისტემებთან ერთად ისწავლებდა დრამატიული ფორმის, როგორც ერთი სახე პიტიკისა.*) ჩვენი სავანისათვის საჭიროა სწორედ ეს „განმარტება დიალოგის“ და „სინოპსის დელამაციის“.

მაგრამ სავარიის არ იქნებოდა, რომ დრამატიკული ფორმა თეორიის გარდა პრაქტიკულად არ გაველოთ და ჩვენდა სასიხარულოდ არსებობს დოკუმენტები, რომელთაც თელავში და ტფილისში „სხოლასტეტები“ სდამედენ სახელო სკენიურ დიალოგებს, დელამაციას და პანეგირიკულ პიესებს იამბიკებით, როცა საწავლებლის შესწავლილობა რომელიმე წვერი დანისტისი. ამიტომ შემთხვევითი არ არის ზეპირი ცნობა დღით რექტორის თევარის შესახებ თელავში. უშეკველია, რომ სემინარიის თავისი დრამატიკული მიღწევები ქალაქის დარბაზებშიც გადამქონდა რექტორისათვის ხელმძღვანელობით.

სასკოლო სცენას, ჰქონდა საკუთარი რეპერტორი, განსაზღვრული სიუჟეტის სქემით. მასში სკარბობდა თარგმნითი ლიტერატურა, საშუალო სასკოლოების ისტეტიკით, მოტეგებით და სიტუაციით. მაგრამ იყო ორიგინალური პიესებიც რომელთა კონსტრუქცია და მანერა. ყოველ შემთხვევაში არ იყო ინიციაციული. გვიერ არაა, ორიგინალური მისტერიების, ატორები არიან ტექსტის ცნობალი „დრამატიკული სკოლის“ „უქუბი პიტიკონის“, „სტაბილი მესტიხენი“ და „მთხველნი მალასა ფრასა ზედა“. ამნარიად ჩვენი ნაციონალი დრამატურგის გენეზისის სათელილოეი სკოლათა ზღუდებში უნდა ვეძიოთ. სწორედ ასეთივე სასუფელთი იქნება ფრანგული და ესპანური თევარები.

ცნობილია, რომ სიუჟეტები, ბიბლიურს ტემებს

*) ამ მონდელი სემინარიისი იონა ხელაშვილის დიალოგი „მუხათისი“; რომელმაც სკოლიდან იქის: „კალია ხუზა კომედისა“ და „მელაონება მუხა ტრალიდისა“.

და კითხობან უშუთ თქვენ უვე ფრანციკულნი შირნი, უფლის პრელოტისანი, მუხთა საპიეტისანი მუხთხონნი?

იონანე მთავრული და ცელქი ტალია, მთავრული ჰყოფს მათემატიკული თიატრსა მინა განმითვლითა თამაშობითა თვისთა, ჩინებული მელაონენი, წამოაყენებს წინაშე ერთა, ხელმწიფეთა განმომადელი მუხთხობლისა სიველიდისათა და ტრალიდისა, ანუ მლოღიარობისა ლტოლვილი.

შეიცავდა. სამწუხაროდ, არა ვაქვს რეპერტორისი, მინალო-გრაფია, რომ უფრო ნათლად წარმოვიდინოთ მისი ისტორიული-ლიტერატურული და თეატრალური მხარე, დაღმა და ტენხიკა. ეს კი ცხადიარომ ტენხიკა დაღმის იყო თითქმის უუსუსლო . .

უაქტი, რომ ტფილისსა და თელავში გაიშარია რამოდენიმე მისტერიც, ადასტურებს, რომ სასკოლო სცენის რექტებით, უვეე აქნებოდა მეორე, „დარბაზების“ თევარი უფრო სერიოზული, უფრო ფართო სახალხო, რომელიც თამბოცდათთან წლებში შემოეცა ვოლტერის რეპერტურით. ამ თევარის-პიონერები არიან ქართული სემინარიები, რომელთაც სქოლასტიკურ სისტემებთან ერთად, შემთხვევით შემოჰყვით დრამატიული ფორმა და თუ კი არსებობდა პროფესიონალი ტრუპა არისტოკრატიანად, მის ხელმძღვანელებად ისევ ეს „სხოლასტეტები“ უნდა ყოფილიყვნენ.

საინტერესოა, რომ პირველი დიდი მისტერიები უმთავრესად სამეფო პალატებში იმართებოდა. ამიტომ ტერმინი „პალატა“ დიდხანს თევარის მნიშვნელობით იხმარება.

XVIII საუკუნის უახასანელ წლებში, იცვლება საქართველოს ინტელისური ვერობანიცია და ტფილისც შეუმწინველთ შევის ახალს ფორმაციაში. იცვლება სახელმწიფობრივი აპარატი, იცვლება სტილი კულტურის იცვლება ჩვენი ახლად აღორძინებულ, მინიატურული მისტერიების თევარიც, რომელიც უვეე ევროპულ თევარის ტრადიციებს იქნეს. მოდის ფრანგული ტრადიციული თევარები, მოდის კომედიის თევარიც, თავისი მთავრულიებით, მორალიტიკებით, ინტერმედიებით...

უვეერო ლიტერატული დრამები კივის დრამატიკურგის პრობის, ისპობა კლასიკური ტრადიციებით, დახასხველ მისტერიებს ანიავებს ვოლტერი, რასინი, ბოზარეუ...

ეს რეფორმაციის ეპოქაა, როცა სპარსული პოეზიით და ბიზანტიური კლერიკალიზმის ტრიუმფით მოდუნებულ ქართული ინტელექტს დაუფუთა ვოლტერი, როცა რუსოსი, ლესინგისი, დიდროს და მონტესკიეს—ენტელისტი ხდებდა მოწინავე ქართული ინტელიგენცია როცა შემოდის „ფრანგული“ მოდა „ფრანგული“ ტრადიციები.*)

ტფილისში უვეე არსებობს ევროპიული კალენია, და ნარიკალის ვიწრო ქუჩაში, სადაც აზიური ურდოები გავლის საშუალებას არ ვაძლევენ, ბრწყინვალე კარტით გავივლის ჭრიდრის დიდის ატაშე კირასირებით. დალაშხებულს ქალაქში საათხავას იმპროვიზაციებთან, ვიწრო საკმელებიდან ისმის „შოტლანდიური და პოლშური სიმ-

*) ტერმინი „ფრანგ“ რომელიც ნინჰას ევროპიულს XVIII-ს მეტად პოპულარულია განაპირა პროვინციებშიც.

გახსენეთ „კალმასობიდან“ მიკოე დიალოგი, როცა იონა ხელაშვილი შურაბთან ერთად ანაშავი დღევით მოხვედლ კონვესს სასესს უწევს.

გ ლ გ ხ ი: ჩვენ ასე ვიცით ლამაზაკი, ახლა ხომ ვერ ვაკფრანგდებთო.

იონანე თუ ვინმე როგიადა იტყვის რასმე ფრანგს ეძახიან ჩვენს, და რა ჩვეულება არს ესე.

ზურბაბა—ამისთვის, რადგან საფრანგეთში მეცნიერება ბევრია. და მეცნიერებს მოდიან იგიდან პატერი თუ სხვანი, მის გამოვისაც მყოფნარს ნახვენ ფრანგს ეძახიან. („კალმასობა“ 141 გვ.)

დერების ხმებზე“ სიონში, წირვაზე დგანან ქართველი სენატორები, მუსარები, დიპლომატები, — ჩალები ევროპული შილაპები, პოლიტები, ტრენები, რუსები

მეფე, რომელიც ეკატერინე II ვოლტრითან „თავის მეგობარს ეპახის და ყირიმში სამოვზაუროთ ენატიებდა დაღეს უკეთ ჩალმავობილი, რომელიც მის დანსატისა დადავა ტ.მ.რანამა, აუღ მესიაზე გამოდის ორდენებით, ანდრიას ლენტიით. ბატონიშვილები მთელი წლობით ცხოვრობენ პეტერბურგში, ცარსკოე სელოში და ტფილისშიც ვადმუაქუბ ეტიკეტები ბრწყინვალე სალონები.

პალატებში იმართება ასპზუბა, მასსონთა კრება. კითხულობენ „ქართულ კურანტებს“, აუწყებას სახის-მეტყველებებსა“ ე. ი. თეატრის აქიშებს. მაგრამ შვიდეთ შიგ დარბაზში და ვადეცნოთ ძველი თეატრალური საზოგადოება, მით უმეტეს, ამ საღამოს მან უნდა მოისმინოს ვიორჯი ავალშიშვილის ახალი ტრავედია: ზეფე თიფიძეა“

ერთი კერაა, რაც ფრანგმა ოსტატებმა დაასრულეს დარბაზის მოწყობა ფრანგული სტილით. თაემოყრილია ბრწყინვალე არსტორატია. დარბაზის ერთს კუთხეში „კეკეასი-ს ლინიდიან“ დაბრუნებულ დონოჟონები ადვენენ სატირიულს პამფლეტებს დავით რექტორზე, რომელმაც ვალექსა ქართული გრამატიკა. საუბარში, ერთს მთავრის ებადება ბარი, შეადგინოს „ქართული დეკამეზონ“ და ანექლოტური ანტოლოგია. მეორეს სურს ვოლქის ფილოსოფიის ლექსათ ვადიდება.

მეორე კუთხეში მშობლა პედაგოგი კითხულობენ ახლათ შედენილს პოლტოკურს ტრაქტატს „სასპრთეველოს სწოა“ გამეგობი თვისა“, რომელიც ხეალ უნდა წაორდენინ მეთეს ვანსახლველიათ.

მარმაროლს ბუჟართან ისმის ჰებუა ორბელიანის ახალი კოლაპერები და კანკლერი ლეონიძე კოდეე ზედმეტათ აქებს მის ეპიგრამატიულს ტლანტს. საზოგადოებაში არ სჩანს ტახტის მემკვიდრე, რადან მას სძულს თეატრი — შემწერარი ზაქის შენდევ განმმარტოებულა, ხა ტოლო დატვირთულს კაბინეტში და სტებება „გიორგი ნოსტისს“ წიგნით. კითხვაში, როგორც ქრისტიანი უფიქრდება ვოლტერის შემოსევას. მართალია, ეკლესიას კოდეე ელის დიოკლეტიანე, ნერონი, იგლიანე, ვოლტერი, მაგრამ იგი არ დაიღუბება. თუმცა თავის შვილში, რომელიც სარწმუნოებაზედ უსტკობს, ის უკვე ჰხედავს ეკლესიის დანშობის სიმპტომებს.

რასა იქმს ბოროტი სიტყვითა, უკეთური ვოლტერი, მგეგობარი ჩემი შვილისა, ჩემის მემკვიდრისა. რუსეთში მეოცნება ჩემმა შვილმა შეისწავლა მისი ურჯული სწავლა; მეორეა აქა მისი ხას, რომელიც სამართლიანად დავწევი ცეცხლსა“ და მისუსტებულთ მსუქანი საილით პეტრეტებს: „წყველივ არის მისი სახელი. დემრთო და მასუჯარო ჩემო, შენ აპატეე შვილსა ჩემსა დავის და-ნაშულო მისი. ნუჟ ჰკითხავ შენ. შენ მოაქციე კემშპირტ გზაზედ“.

ქელდცემებისტერი პაატა ანდრონიკაშვილი არ-თობს ტფილისში დაბანაკებულს რუსის ბატალიონის ოფიცერებს. შემოდიან ქართველები შეხებხაზალს შროფით და სოლომონ ლეონიძეს ვადესკემენ იმერეთში „ექსორიაქნალ“ ბესიკის წერილს. ჰებუა ორბელიანი — „კეცი შესახედავათ სსგავესი უხაპესი „თავისი მტერის“ სა-

ხელს ვაგონებაზედ ორთის როგორც მითია „ეკეველის ბესიკის შხამს. მაგრამ ვანწირული პოეტს არა“ წყქქან მისათვის. წერილში სიხვის კანკლერს „იშუამდგომლის მათს უხალესობასთან“ ტფილისში დაბრუნებისათვის. როგორც წერილიდან სჩანს, პოეტი დაინტერესებულია დღევანდელი ტრავედით: ზომით, სიუჟეტით და სერით თხოულობს თეატრალურ ინფორმაციას...

მაგრამ დარბაზი ცოცხლდება, როცა რეისორი მანჩაგლმა და ანტრენჟერიორის გამბიელ-მაიორის თანხლებით შემოვიდა ახალგაზრდა დრამატურგი და დიპლომატი ავღოშვილი ვიორჯი, ავტორი დღევანდელი კუხისის საზოგადოება მას ხედება ვანსაკუთოებულს ურადლებით. ლეონიძე ვადესკემს ბესიკის წერილს, რომლის ვადავალიერების მერე იგი საზოგადოებას იწვევს „პალატაში“ საერთოდ მას ეტკობა ნერვოლოზა. ბუჟარნიკოლის მე-ულელ საყველებუბით მიჰპარათავს გამბიელ მაიორს, რომ თეატრი ასე მალე ვააპარა დემოკრატიაში. დასცინს მის მათუებლებს და მის შესასულელ ბოლეთს, რომელზედც წყნარია „შაური ოკვი, ვამრიღლ მაიორი“.

დარბაზი უკვე იწლება და მიდის „სახისმეტყველების“ სანახავათ. წინ მიდაინ ჰალები კავალერებით ავალიშვილი სიხარულით იტყობინება, რომ ტრავედიაზე მეთეს ნებართვი იქნება „ჭრული“ (კონკერტი).

ჭრულს, გამართავენ ისაქ ზუციტი და გირასიმე მღვიდიმონაზონი „ტუბლად მგალოველია“. პირველმა იცის „ჭრული“ ათის, მეორემ ვიდუე ხუთასამდე. მაგრამ მის ყვათ მეჭუტე ლურიაში, ვიორჯი ჰვალდინძე, პირველი მგალობელი რომელმაც იცის ჰრული ათას ერთი“. მის მოსმენის ნატრულებზე ვანსაკუთრებით დრეკონებში და სტატს დამბეტი, რომელნიც ჰშობრად უწეობენ პეტრეტუზებზე. დღეს „ჭრულში“ გამოვლენ: სოლოდაშვილი ლონტე, ციციშვილი ითიამ, მგალობელი დიმიტრი, გარსევანი იგლი კოკია, ჰარუმბეო ითიან და სხ.

თეატრი, ვანათეაბული სურნელოვანი ჰრეპეებით, სავსეა პირველი არისოკრატით მაგრამ აქვე არიან: ბენია, საათანავა და თათარცა ნორიელი ინტერმედების ავტორები „ამელიდიანიქება“ და „მს ხობაში“ კულისეში არიან, სადაც უსტოველი რევისსარი იღება მათ უქანასენელს პარადს.

დარბაზში ცალკე მოთავსებულია სამეფელოვება. იგი თავისი წრიდან ითვლის არა ერთს არტისტს და დრამატურგს, რომელთა თეატრალური რეპუტაცია საკმაოდ ვაზბულია მაგრამ თვით ოციციანული ქართული ეკლესია, რომელმაც დასწევა ეფედის ტაოთასნი, ჩასაკვირველია ვერ წააქვებებს დრამატიული ხელოვნების სანახავს, და ემბრძვის მას შეძლებისამებრ. დღეს დრამაში მონაწილეობს ორბელიანების მოძღვარი „ქეშიმ და რდიმანი“ ე. ი. მღვიდილი მთავრობა. ამბობენ, რომ ორი თვის წინად ის შეიხსნა ქართლის მთავარეპისკოპოზმა „სახისმეტყველბაში“ მონაწილეობის მიღებისათვის, მაგრამ „ქეშიმ და რდიმანი“ მოძღვარი და არტისტი, ტრფილი ტრაპეზის და სცენის, ამ მომენტში კულისეში დგას გრიგავციტეველი და უქანასენელით ავლებს თვალს თავის როლს, ხოლო სალაგებოზე დაფრინავს მისი შხამიანი სატირია:

„ღლოსითვის არჩევილი ბოლოსა, ვინ იქნება იმის დეტოლოსა; თონენში ჩაყავის კარგს ლოლოსა,

უმის წირვას გადაიხდის ჰეპასა,
წინ გაიძღვანს დიაკვანსა საბასა,
მე დამიშლის შესვლასა პ ა ლ ა ტ ა ხ ა ,
თვით კი მუდმივ მოივლის ავლაბარსა“

მაგრამ ტრაგედიის განსწინა დრო მოვიდა.

მათემ და მისმა ოჯახმა დაიპირეს თავისი ალაგი ტრაგედიის წინ იმღერეს ჰიმნი მეფისადმი და შემდეგ დრამატურგმა მღერით წაარმოთქვა შესავალი:

„მე სახედველნი ივ ჩემნი დავაშრე წიგნთა წერითა,
ზოგთ ჩემით მოქმედებულზე ზოგთზე სხვით გადმოწერითა,

მსმენელთ ვევედრებ, ნუ მკიცხვენ ამა ლექსისა მღერითა“

არ დაიშლიან, მაჩვენონ ივ, თუ ვმსახურე მე რითა.
თუ ხართ ვინმე მოსერენნი თეატრს სმენელად

ანუ ცნობად, შეიმატებთ განდიდებას, ბრძენთა აქებთ თქვენად მკოსად.

ერიდებით უსამართლოდ ჩემებრ მწერთა ცუდად გმოზად,

არ დაიშლით, ჰგავს—არ რიდებთ თქვენთან ვლახ გულთ ლახვარ სოზად.

მერწმუნენით, არ მას ვუხსნობ, მქონდეს მკო მისკენ ერობი ,

მაგრამ მშაღის განრინება კიციხითა და ქვემო რჩობა, ნუ იკადრებთ ვაკხადებთ იქონიოთ ჩემზე წყრობა, დაიშალეთ, თუ რომ სჯობდეს, მლიქვნელიობა, ქვექვი ძრობა“.

დაიწყო ტრაგედია, მთავარ როლში მონაწილეობენ: რეჟისორი მანაბელი, თამაშ ანდრონიკაშვილი, დავით ჩოლოყაშვილი, გაბრიელ მიოჩი, იოანე ორბელიანი, დავით და მირიან ბატონი ზეილები, ქალები სამეფო ოჯახიდან, აგრეთვე ორბელიანები და ავღალიშვილთა ასულნი.

ტრაგედიის ერთი მომენტია: „თეიმურაზი საფლავიდან წამოვდება. ერთს კაცს დიკურს და ეტყვის: კაცო, შენ ბომა მილუაშვილი არა ხარ, ეს რაგები ჩაკიცვამს? იქით კიდევ ხელს ჩაველებს სხვა მოქალაქეთ, რომელთაც ევროპაში უმოგზაურობდა და იქაური ტანისამოსი ჩაუტყავით.

შემდეგ მივუბნობ: ჰაი გიდი საქართველოს დატაკო ხალხ! მაგრამ ეჰ, შვილო ირაკლი, შენი იმედი მაქვს, რომ ჩვენს საყვარელს ხალხს სიმართლით უპატირონებ და არ შეაქმევ გლჟახ ბატკნებივით!“ ტრაგედია იყო საპი „სახისმომქმედიანი“. ანტრაქტებზე უკრავდა რუსულ ქართული მუსიკა და იმართებოდა ინტერმედია ქართულ (კეცეთი), ტრავსლიევ შემდეგ ტრავა წარუდგამეფის რომელიმე ტკბილი კონცერტებზე და აქო მათი „თამაშა“. ტრაგედია დასრულდა უმწვენიერესი „კრულით“.

*) კონცერტის აღმოცენით.

საქართველოს
საბჭოთაო მუშაკთა
კავშირების
გაზეთი

სცენის მოღვაწე ივ მკედლიშვილი.
12 იანვარს 35 წლის იუბილეს გამართვისათვის.

ამრიგად არაკლის იბოქში ჩვენ გვაქვს საკუთარი თეატრი. გვაქვს ორი სცენა სახანახლის და სახანახლის. თეატრს აქვს რეპერტუარი. ჩნდება თეატრალური ანტრუსები ჩნდება ავტორი რეჟისორი ანტრეპრინორი, დეკორატორი, ბლტაჟური. გვებადება აზრი: რომ ტრავაში უქობილებიც და უმთავრესად ევროპიელებიც ერიცხენ. თეატრალური კულტურა კი საერთოდ ფრანგულ და რუსული სტოლის იყო.

ძნელია თქმა, რა თეორიული წარმოდგენა ჰქონდათ მაშინდელს ჩვენს თეატრებს, რანაირი იყო ჩვენი „კომედინტების“ ატრისტიკული ეესტი, დიქლამაცია, ხერხი, კოსტიუმი, ვარიონი.

რომ 1795 წ არ დაღუპულიყო სასახლის არქივი-გვეცოდინებოდა მთავრობის მიერ ვალენტუ სუბსიდიის რაოდენობაც, გვეცოდინებოდა უფრო დაწერილებით თეატრს ორგანიზაცია, ტრუპის შეზღვენლობა, რეპერტუარი, პირობება თეატრის განვითარების და ესთეტიკური ქარაული „მაყურებელი“.

გიორგი ლეონიძე.

(გაგრძელება იქნება)

P. S. ეს პალარა ეტუელი დაწერილია ნაქარგვით. უფრანკის პირობები გვიწოდდა ხელს რომ უფრო ფართოდ გველაპარაკა და მოგვეყვანა შესაფერის დასაბუთებანი, ამიტომ იგი მუცს პრეტენზიებს მოაღებულობა.

ავტორი.

გფილისის

საქონლის და საფონდო ბირჟა

ისპოლკომის (ყოფ. სოლოლაკის) ქ. № 7,

ტელეფონი 4-60 და 9-33.

საბირჟო კრებები

ი მ ბ რ თ ე ბ ბ

საქონლის განყოფილებაში დღის 12-2 საათამდე
საფონდო " " 11-12 "

ბირჟასთან იმყოფება

საეკსპერტიზო გიურო უოველგვარ ეკსპერტიზის სწარმოებლათ

საქონლის სექციები, ნედლი მასალების, ხორცის საქარხნო-საფაბრიკო ნაწარმოებების და პურეულობის, ბირჟის გარეშე სავაჭრო გარიგების სარეგისტრაციო ბიურო.

საარბიტრაჟო კომისია, საბირჟო გარიგების გარეშე მომხდარ დავის განსახილველათ

აერონავიურ-სტატისტიკური განყოფილება.

პროვინციალური აგენციები-კორესპონდენტები აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს შემდეგ ბუნქტებში: თელავი, წნორის-წყალი, შაუმიანი (ყოფ. შულავერი), გორი, ხაშური, ახალციხე ახალქალაქი, ქუთაისი, ჭიათურა, სამცხრედო, ომურგეთი, ახალ-სენაკი და ფოთი.

ბირჟა სცემს საკუთარ ორგანოს ფასდამდებ („საკოტიროვკა“) ბიულეტენებით.

ცნობების გაცემა: ვალიუტის კურსის და საქონლის ფაჩების შესახებ, სწარმოებს ბირჟის კანცელა-
რიაში ყოველ-დღე 9-8 საათამდე.